

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Jan Hruboš

Vybrané otázky týkající se hospodaření s výživným nezletilého dítěte

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vybrané otázky týkající se hospodaření s výživným nezletilého dítěte vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 21. 12. 2020

Jan Hruboš

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní **JUDr. Renátě Šínové, Ph.D.**, a to za odborné vedení při psaní této diplomové práce, vstřícný, laskavý a ochotný přístup, věcné připomínky a cenné rady.

Seznam použitých zkratek

Úmluva	Úmluva o právech dítěte publikována ve Sbírce zákonu jako Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod číslem 104/1991 Sb.
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
SOZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud České republiky
NS	Nejvyšší soud České republiky

Obsah

Úvod.....	7
1. Vymezení základních pojmů	10
1.1. Vymezení pojmu výživné	10
1.2. Majetek vs. jmění nezletilého dítěte	12
1.3. Nezletilé dítě a nejlepší zájem nezletilého dítěte	13
1.3.1. Nezletilé dítě.....	13
1.3.2. Nejlepší zájem dítěte	14
1.4. Vymezení pojmu hospodaření	16
2. Posouzení aplikovatelnosti jednotlivých ustanovení právního řádu.....	19
2.1. Mezinárodní a ústavně-právní rámec.....	19
2.2. OZ – ustanovení o vyživovací povinnosti	20
2.3. OZ – péče o jmění dítěte.....	22
2.4. OZ – správa cizího majetku.....	23
3. Péče o jmění dítěte	25
3.1. Péče řádného hospodáře.....	25
3.1.1. Povaha kritéria.....	25
3.1.1. Vztah kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ ke kritériu péče dle § 159 OZ.....	26
3.1.2. Obsah kritéria péče	27
3.1.3. Shrnutí	28
3.2. Limitace právních (a faktických) jednání dle OZ.....	30
3.2.1. Obecný úvod.....	30
3.2.2. Ustanovení § 897 OZ.....	30
3.2.3. Ustanovení § 898 OZ.....	31
3.2.4. Aplikovatelnost § 897 a § 898 OZ při hospodaření s výživným dítěte	31
3.2.5. Shrnutí	32
3.3. Právo na informace rodiče nedisponujícího jměním dítěte	33
3.3.1. Obecný úvod.....	33
3.3.2. Informační povinnost poručníka.....	33
3.3.3. Informační povinnost opatrovníka pro správu jmění	35
3.3.4. Informační povinnost správce cizího majetku.....	36
3.3.5. Odůvodnění možnosti analogie při správě jmění dítěte a shrnutí	36
3.3.6. Vzájemná informační povinnost rodičů ve smyslu § 890 OZ.....	38
3.4. Právo na předložení vyúčtování hospodaření s výživným.....	39
3.4.1. Obecný úvod.....	39
3.4.2. Právo na vyúčtování hospodaření s výživným v judikatuře ÚS.....	40

3.4.3. Shrnutí závěrů plynoucích z judikatury ÚS.....	43
4. Následky plynoucí z nesprávného hospodaření s výživným dítěte	45
4.1. Obecný úvod	45
4.2. Nárok na náhradu škody dítěte dle § 896 odst. 3 OZ.....	45
4.2.1. Úvod	46
4.2.2. Povaha § 896 odst. 3 OZ a podmínky pro vznik nároku na náhradu škody	46
4.3. Jednání v rozporu s § 897 OZ, resp. § 898 OZ	47
Závěr	49
Bibliografie	52
Anotace/ Summary	54
Klíčová slova/ Key words	55

Úvod

Institut výživného je nejen v teoretické rovině, ale rovněž i v každodenní praxi, velmi skloňovaným pojmem. To prokazuje nejen hojné množství odborných publikací, které bylo na téma výživné publikováno, ale současně s tím související (stejně tak četná) judikatura ÚS. Předmětem těchto odborných diskuzí je celá řada diskutovaných otázek, počínaje rozsahem vyživovací povinnosti či její změnou, vedoucí přes důvody pro nepřiznání výživného, způsob posuzování majetkových poměrů, příp. přes související procesní aspekty, konče např. u trestněprávní roviny s touto problematikou spojené. Je proto pravdou, že materie související s tímto institutem je velmi rozsáhlá a bohatá. I přesto jsem nicméně dospěl k závěru, že (přínejmenším) jednomu tématu, která s tímto institutem bezprostředně souvisí, není pozornost dostatečně upřena.

Tím mám na mysli problematické otázky, které se bezprostředně týkají právě hospodaření s výživným nezletilého dítěte, na což ostatně poukazují i autoři některých odborných článků.¹ Nejen z něj plyne, že komplexnější zpracování naznačené problematiky v českém prostředí doposud absentuje, a proto považuji svou snahu zabývat se jí v rámci omezeného rozsahu své diplomové práce za snahu přiléhavou.

Je pravdou, že je právní úprava výživného v OZ „rozdrobena“ do hned několika ustanovení nacházejících se na různých místech části druhé OZ (ať už jde např. o výživné mezi manželi – § 697 OZ či o výživné rozvedeného manžela, které se nachází o více než 60 ustanovení dále, a to v § 760 OZ). Obecnou (a oproti dvěma výše uvedeným případům) značně komplexnější úpravu nalezneme v části druhé OZ, hlavě II., dílu 2., oddílu 3, pododdílu 4. V těchto ustanoveních (§ 910 a násl. OZ) zákon upravuje zcela základní otázky týkající se vyživovací povinnosti, tj. zejména subjekty, které vzájemnou vyživovací povinnost vůči sobě mají, dále základní (obecná) kritéria, která upravují, za jakých podmínek a v jaké výši jednotlivým subjektům nárok na výživné vzniká (tj. rozsah výživného), pořadí vyživovacích povinností apod.

Ve vztahu k tématu diplomové práce nutno podotknout, že i když pododdíl 4. OZ uvedený výše řeší celou řadu otázek s výživným spojených, nečiní tak ve vztahu k hospodaření (potažmo správě) poskytnutého výživného. A když už tak zákon fragmentárně činí, může výklad jednotlivých ustanovení působit značné potíže (viz např. § 917 OZ, kde zákon ve větě druhé explicitně odkazuje na právní úpravu, která správu poskytnutých částek upravuje).

¹ např. BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. Bulletin advokacie, 2016, roč. 9, s. 36–44.

V návaznosti na to pak mohou vyvstávat a contrario otázky, že ve všech ostatních případech se právní úprava předcházející pododdílu 4., tj. pododdíl 3. pod názvem Rodičovská odpovědnost, a to zejména co do části § 896 a násl. OZ, nepoužije, může působit zmatečně.

Diplomová práce je členěna do čtyř stěžejních kapitol, nepočítaje do těchto úvod a závěr diplomové práce.

Předmětem první části diplomové práce je vymezení základních pojmů, které jsou v diplomové práci nejčastěji používány. Jde o pojmy jako např. nezletilé dítě, nejlepší zájem nezletilého dítěte, rozlišení (dvojic) pojmů jako je např. výživné a vyživovací povinnost, majetek či jmění dítěte apod.

Předmětem druhé kapitoly je jednak vyhledání veškerých ustanovení, které problematiku hospodaření s výživným nezletilého dítěte upravují, jednak posouzení (možnosti) jejich aplikovatelnosti, popř. vyložení smyslu, účelu a významu, v nichž by se tato ustanovení vykládat měla. Jak totiž bylo výše naznačeno, právní úprava je co do samotné aplikovatelnosti ustanovení, které hospodaření s výživným nezletilého dítěte řeší, někdy poměrně chaotická, a není tak vždy jasné, jaká ustanovení se pro účely posouzení otázek, které představují předmět mé diplomové práce, ještě aplikovat mohou, a která už nikoliv.

Předmětem následující kapitoly je již podrobnější zkoumání konkrétních způsobů a kritérií, které by rodiče měli v souvislosti s hospodařením s výživným nezletilého dítěte ctít. Největší pozornost je v práci upřena dvěma dílčím tématům, a to zejména péči řádného hospodáře, která je s hospodařením s výživným nezletilého dítěte spojena a dále ochraně tzv. „nepečujícího“ (povinného) rodiče, která se hrazením výživného souvisí (zejm. právo na informace a právo na předložení vyúčtování od rodiče „pečujícího“).

Předmětem poslední (čtvrté) kapitoly diplomové práce je shrnutí následků, které nesprávné hospodaření s výživným nezletilého dítěte nese. Jde tak zejména o posouzení otázek náhrady škody, resp. porušení kritéria péče řádného hospodáře ve smyslu § 896 odst. 1 OZ, a dále o jednání v rozporu s ustanoveními § 897, resp. § 898 OZ.

Při sepisu své diplomové práce vycházím z aktuální zákonné úpravy, odborné literatury a judikatury českých soudů (zejm. ÚS). Metodologicky je práce zaměřena na recentní objektivní výkladový cíl². Za tímto účelem využívám zejména metody objektivně teleologického a systematického výkladu. Odpovědi na své hypotézy rovněž nalézám prostřednictvím institutů dotváření práva (analogie) bez explicitní jazykové opory v textu

² K ozřejmění významu dotčeného výkladového cíle např. MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 83-84.

právního předpisu. Své závěry současně koriguji prostřednictvím závěrů vyslovených judikaturou ÚS.

Při psaní diplomové práce jednotlivé kapitoly zahajuji vstupním úvodem do dané problematiky. Navazuji právním rozbořem institutů, otázek či ustanovení, které jsou předmětem dotčené kapitoly. V případě složitějších kapitol či jejich částí přidávám z důvodů přehlednosti stručné shrnutí mnou zjištěných závěrů. Dovožované závěry paralelně a průběžně obohacuji svými vlastními názory na danou problematiku.

Tato diplomová práce je zpracována k právní úpravě České republiky platné a účinné ke dni 21. 12. 2020.

1. Vymezení základních pojmů

Jak je uvedené v úvodu diplomové práce a jak ostatně explicitně plyne i ze samotného názvu diplomové práce, jejími elementárními pojmy, jejichž relevance je pro účely této práce signifikantní, jsou zejména pojmy jako výživné a s ním související označení hospodaření tzv. „pečujícím“ rodičem³⁴ nezletilého dítěte. V souvislosti s problematikou naznačenou v předchozí větě pak vyvstává otázka, zda lze výživné nezletilého dítěte považovat za jmění dítěte dle § 495 OZ, neboť – jak poukazuji dále – OZ v § 896 a násl. hovoří o tzv. péči o jmění dítěte. Za zmínku stojí skutečnost, že často dochází k zaměňování pojmů jmění a majetek, a proto i tato označení teoreticky vymezují. Netřeba pak zdůrazňovat, že klíčovým pojmem celé práce je nezletilé dítě. V této souvislosti si rovněž kladu otázku, a to jakou část jmění nezletilého dítěte je tzv. „pečujícím“ rodič vůbec oprávněn spravovat, resp. s jakou částí je oprávněn hospodařit? Závěrem této kapitoly se zabývám označením nejlepší zájem nezletilého dítěte, který považuji za zásadní východisko při posuzování otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte.

Všechny zmíněné pojmy jsou v práci pravidelně používány, a proto sdílím názor, že má správné uchopení těchto pojmů přímý a neodmyslitelný vliv na činění jednotlivých závěrů, které jsou v práci obsaženy. Zejména vzhledem k těmto skutečnostem jsem se rozhodl všechny tyto pojmy – pro odstranění jakýchkoli pochybností – teoreticky ve stanoveném pořadí přehledově vymezit. A právě ve významu uvedeném v této kapitole budou dotčené pojmy pro účely mé diplomové práce aplikovány a chápány.

1.1. Vymezení pojmu výživné

Nutno v rámci této části uvést, že OZ upravuje celou řadu druhů vyživovacích povinností⁵. Aby však byly závěry plynoucí z této práce správně chápány, je přinejmenším zapotřebí rozlišovat mezi pojmy vyživovací povinnost a výživné (v širším a užším smyslu).

Budu-li se prvně zabývat označením vyživovací povinnost, pak dospívám k poměrně jednoznačnému závěru, a sice že jde o relativní závazkový vztah ve smyslu OZ, jehož předmětem není nic jiného než vzájemná práva a povinnosti výživným dotčených stran.⁶

³ SVOBODA, Karel. K tvorbě úspor ve prospěch dítěte. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 12, s. 437.

⁴ Pro odstranění pochybností uvádím, že pro účely této práce označením „pečujícím“ rodič rozumím takového rodiče, k jehož rukám je výživné hrazeno ze strany rodiče povinného, a to neohledně na to, zda dítě manželé mají v tom kterém případě v péči střídavě, či zda je dítě ve výlučné péči „pečujícího“ rodiče.

⁵ Může se tak jednat o výživné, které si poskytují jednotliví příbuzní v řadě přímé, manželé, bývalí manželé či výživné náležející těhotné ženě, potažmo neprovdané matce.

⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1028.

Oproti tomu význam označení výživné bývá (zejména ze strany laické veřejnosti) velmi často dezinterpretován, kdy prostřednictvím jazykového výkladu dochází k zúžení povahy a účelu tohoto institutu, a to na pouhé poskytování výživy subjektu oprávněnému subjektem povinným.⁷ Vzhledem ke skutečnosti, že jde objektivně zúženou interpretaci pojmu výživného, není nutné jej paušálně označit za nesprávný, ale přinejmenším za výklad výživného v užším slova smyslu.

S uvedeným významem označení výživného v užším slova smyslu se nicméně nelze spokojit, neboť účelem poskytování výživného není „pouhé“ zajištění výživy oprávněného subjektu, nýbrž zásadně jde o zajištění celkových potřeb oprávněného subjektu nehledě na to, zda jde o potřeby hmotné (např. oblečení, pomůcky pro účely školní výuky či volnočasových aktivit oprávněného v podobě kroužků) či ostatních aktivit, tzv. nehmotných (např. ve formě zajištění vzdělání dítěti či účasti na kulturních či jiných společenských akcích).⁸ V takovém případě pak hovoříme o výživném ve smyslu širším.

Na tomto místě se přitom ztotožňuji s Brunckem, který za základní stavební kámen výživného v naznačeném významu považuje právě výše uvedený vyživovací závazek, na jehož základě oprávněnému právo výživné požadovat náleží.⁹

Proto bude-li dále hovořeno o výživném nezletilého dítěte, bude jím míněn výhradně širší význam tohoto pojmu.

Závěrem k této podkapitole dodávám, že Bruncko není jediný, kdo poukazuje na výkladové nejasnosti jednotlivých pojmů vyskytujících se v souvislosti s výživným. Rovněž Grygar poukazuje na to, že OZ skutečně velmi často operuje s pojmy vyživovací povinnost, výživné či výživa. Mezi jednotlivými pojmy však již OZ striktně nerozlišuje. Za přílehlavé pak považuji komplementárně doplnit pojetí výživného optikou Bruncka, a to optikou výživného optikou Grygara, který uvádí, že v odborné literatuře často bývá označení výživné vnímáno rovněž v užším a širším smyslu. A zatímco za výživné v užším slova smyslu bývá považováno plnění majetkové povahy (zpravidla peněžité prostředky), za výživné v širším slova smyslu pak bývá považováno plnění nemajetkové – nicméně stejně tak penězi ocenitelné – povahy (např. péče o domácnost či osobní péče). Naznačené závěry (v relaci k příkladům nemajetkového plnění) Grygar koriguje, a to poukazem na § 913 odst. 2 OZ, dle kterého jsou příklady péče osobní či péče o domácnost považovány za „pouhé“ faktory, k nimž se při vyměrování

⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČ, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, roč. 3, s. 24.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1028.

⁹ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 36.

a ukládání výživného přihlíží. A dle jeho názoru tak v případě nemajetkových plnění jde o plnění penězi ocenitelná a svou povahou specifická, která (do jisté míry) mohou hrazené výživné nahradit. Jako příklady uvádí např. úhradu počítače dítěte, kroužků či léčebného pobytu.¹⁰ S naznačenou argumentací Grygara se ztotožňuji.

1.2. Majetek vs. jmění nezletilého dítěte

V návaznosti na výše uvedené, zejména pak v návaznosti na to, že podstatnou část této práce zastává posouzení aplikovatelnosti ustanovení týkajících se péče o jmění dítěte uvedených v § 896 a násl. OZ, se zabývám jednak rozlišením pojmů majetek a jmění nezletilého dítěte, jednak tím, zda lze výživné ve shora uvedeném smyslu považovat za jmění dítěte.

Optikou historických právních úprav nutno uvést, že tyto striktní odlišení pojmů majetek a jmění neobsahovaly. Za výjimku lze označit zejména SOZ, to však až po účinnosti novel v 90. letech 20. století.¹¹

Proto je zjevné, že při interpretaci předmětných pojmů mohlo docházet k jejich směšování, zaměňování či úplnému ztotožňování, což mohlo vyvolávat řadu nejasností. Zakomponováním explicitních legálních definicí tak OZ případným problémům při výkladu těchto pojmů do jisté míry předchází. Co se týká jejich rozlišení, OZ za majetek dle § 495 OZ považuje veškerá aktiva osoby, tj. vše, co jí náleží. Jinými slovy, do majetku osoby nejsou zakomponovány dluhy (tj. pasiva) osoby tak, jak je tomu v případě jmění osoby (viz § 495 OZ věta druhá).

Nutno poukázat na dostupnou komentářovou literaturu, která v případě majetku navíc hovoří o tzv. přičitatelnosti majetkových hodnot dané osobě, za kterou považuje nejen hodnoty, které plynou z majetkového poměru absolutního charakteru (jako je např. právo vlastnické), ale současně i takové hodnoty, které dané osobě plynou z relativního majetkového poměru.¹² Přitom znovu poukazují, že veškeré tyto hodnoty musejí mít výlučně kladnou hodnotu.

V této souvislosti vyvstává otázka, zda lze výživné nezletilého dítěte považovat za jeho jmění. Shora již bylo dovozeno, že vyživovací povinnost představuje běžný závazkový vztah, jehož předmětem je plnění majetkové povahy¹³, spočívající v povinnosti povinného (tj. jednoho z rodičů) poskytnout oprávněnému (nezletilému dítěti) určité plnění, a tomu zrcadlově

¹⁰ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 1643.

¹¹ KOUKAL, Pavel. In LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1750.

¹² Tamtéž, s. 1750.

¹³ To mimo jiné plyne i z § 1722 OZ.

odpovídající právo oprávněného (nezletilého dítěte) takové plnění požadovat. Není přitom pochyb o tom, že by snad tento závazek kladnou majetkovou hodnotu neměl. V opačném případě by tento institut postrádal jakoukoli logiku.

Proto dovozují, že vyživovací závazek nepochybně lze považovat za jmění dítěte. Za jmění dítěte lze stejně tak považovat i výživné v širším slova smyslu, jehož základem je právě onen vyživovací závazek. To ostatně plyne i z dostupné judikatury ÚS.¹⁴

1.3. Nezletilé dítě a nejlepší zájem nezletilého dítěte

1.3.1. Nezletilé dítě

Pro odstranění nejasností nutno na úvod této podkapitoly podotknout, že se vymezení obecného pojmu dítě může odvíjet od celé řady okolností. Jednak se může odvíjet od toho, jakou optikou na něj budeme pohlížet, jednak od toho, prostřednictvím kterého právního předpisu jej chceme vymezit¹⁵. Jinými slovy, v úvahu přichází více úhlů pohledu, jak na pojem dítě nahlížet, neboť jej právní úprava používá v rozdílných případech různě.

Jednou z těchto rovin je např. právo dědické, kde děti sehrávají neodmyslitelnou roli hned v několika případech. Jedním z nejtypičtějších případů je ten, že jsou povolávány v první třídě dědiců dle zákonné posloupnosti.¹⁶

Naznačenou optikou na děti nahlížíme jakožto na členy rodiny, kteří jsou zůstaviteli ke dni jeho smrti nejbližší, a je tedy irelevantní, zda je dítě svéprávné a zletilé, či nikoliv.¹⁷

Aby bylo možno označení dítě pro účely této diplomové práce co nejpřesněji definovat, nutno vzít v úvahu samotný předmět diplomové práce, který lze zobecnit na péči o jmění nezletilého dítěte, která je neodmyslitelnou součástí rodičovské odpovědnosti.¹⁸ Za klíčové pak považují určení, kdy tato fragmentární součást rodičovské odpovědnosti vzniká, a kdy naopak zaniká. Zatímco právo (a současná povinnost) spravovat jmění nezletilého dítěte vzniká narozením, tak tato následně zaniká, jakmile dítě nabude svéprávnosti.^{19,20} Otázkou nicméně

¹⁴ usnesení ÚS ze dne 3. 3. 2020, sp. zn. I. ÚS 2508/19

¹⁵ Správné vymezení pojmu dítě má značný význam nejen v právu soukromém, ale současně i v právu veřejném, kde děti zastávají významnou roli (např. zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, upravující instituty jako sirotčí důchod, nezaopatřené dítě apod.)

¹⁶ § 1635 OZ

¹⁷ SVOBODA, Jiří. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 386.

¹⁸ § 858 OZ

¹⁹ Viz § 858 OZ. Pro úplnost dodávám, že plné svéprávnosti člověk zásadně dosahuje nabytím osmnáctého roku věku, tj. zletilostí (srov. § 30 odst. 1 OZ). Nicméně i z tohoto pravidla existují dvě výjimky, kdy lze nabýt plnou svéprávnost (při naplnění veškerých zákonem předvídaných podmínek), a to jednak přiznáním svéprávnosti, jednak uzavřením manželství (srov. § 30 odst. 2 OZ).

zůstává, zda naznačené závěry týkající se zániku práva a povinnosti jmění nezletilého dítěte spravovat platí absolutně. Sdílím názor, že nikoliv.

Jak správně uvádí Kotrady, právo (a současná povinnost) mohou zaniknout i dříve, když poukazuje na § 31 OZ, konstruuje vyvratitelnou domněnku o způsobilosti dítěte právně jednat v určitých záležitostech (s limitací obsaženou dále v § 36 OZ), a dále pak na situaci, kdy dochází k zániku práv a povinností rodičů pečovat o jmění dítěte, kdy je na majetek rodiče prohlášen konkurs.²¹²² V kontextu shora uvedeného proto nepovažuji za přesnou např. definici obsaženou v čl. 1 Úmluvy, které dítětem rozumí v zásadě každého, kdo doposud nedosáhl zletilosti (osmnácti let), ledaže by zletilosti dosáhl dle vnitrostátního práva státu dříve, neboť v OZ je dosažení osmnáctého roku věku jediným způsobem, jak zletilosti nabýt, tj. že ani emancipace, ani uzavření manželství k nabytí zletilosti nevedou.²³ Nicméně zatímco je v OZ spíše určující svéprávnost konkrétního jedince, v právu veřejném je frekventovaněji užívaným termínem právě zletilost.²⁴ Jako příklad uvádím § 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který za děti považuje všechny nezletilé osoby, tj. i ty, které již plné svéprávnosti nabyly.

Shrnu-li vše shora uvedené, pak pro účely této diplomové práce budu nezletilým dítětem rozumět pouze žijící fyzickou osobu, která doposud nedosáhla osmnáctého roku věku a zároveň není plně svéprávná (tj. svéprávnost jí nebyla ani přiznána, ani neuzavřela manželství).

Jde-li pak o správu jmění, pak dovozují, že lze spravovat jmění pouze nezletilého dítěte vymezeného v předchozím odstavci, které současně není oprávněno své jmění spravovat ve smyslu § 31 odst. 1 OZ, a je-li v určitém rozsahu dítě oprávněno své jmění spravovat, pak jsou rodiče oprávněni spravovat pouze takový rozsah jmění, který dítě naopak není způsobilé spravovat samo. Neodmyslitelnou podmínkou pak je, aby na rodiče spravujícího jmění dítěte nebyl prohlášen konkurs. Tím současně nejsou dotčeny limity ať již právního či faktického jednání rodičů obsažené v § 897 a § 898 OZ. Ty jsou předmětem kapitoly 3. podkapitoly 2

1.3.2. Nejlepší zájem dítěte

S odkazem na předmět své práce považuji za nezbytné dále definovat, co se rozumí nejlepším zájmem dítěte. Jsem si vědom, že přesné vymezení tohoto principu významně

²¹ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1542.

²² § 901 odst. 1 OZ

²³ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 88.

²⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 8.

přesahuje rozsah této diplomové práce. Dle starších názorů některých autorů je přesně vymezení obsahu tohoto principu dokonce nemožné.²⁵ A vzhledem ke skutečnosti, že je předmětem této práce posouzení vybraných otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte, je logické, že se potenciální mírou uplatnění tohoto principu při hospodaření v obsahu práce rovněž zabývám.

Přitom pramenů, které princip nejlepšího zájmu dítěte zakotvují, lze nalézt hned několik. Klíčovým z nich je čl. 3 Úmluvy. Ve vztahu k jeho interpretaci bylo explicitně dovozeno, že nepředstavuje pouhé procesní pravidlo či výkladový princip, ale že se taktéž jedná o hmotné právo.²⁶ Dle uvedeného článku pak platí, že by měl být zájem dítěte předním hlediskem.²⁷

Navážeme-li na to, že správa jmění dítěte tvoří jednu z dílčích součástí rodičovské odpovědnosti, pak nutno poukázat na to, že tuto mají rodiče povinnost vykonávat se zájmy dítěte.²⁸ Nejlepší zájem dítěte považují za stejně tak určující i některá další ustanovení OZ, jako např. § 866 OZ, ze kterého lze implicitně dovodit, že pokud stát ať už jakkoli zasahuje do rodičovské odpovědnosti, pak je účelem dosažení tohoto zásahu právě dosažení nejlepšího zájmu dotčeného dítěte se zohledněním jeho jedinečnosti.²⁹

Dle Výboru OSN pro práva dítěte je „koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte“.³⁰

Lze shrnout, že nejlepší zájem dítěte je neurčitý právní pojem, který není pouze výkladovým principem či procesním pravidlem, nýbrž i hmotným právem, dále že dojde-li ke kolizi nejlepšího zájmu dítěte se zájmy jinými, je zapotřebí na něj nahlížet sice jako na zájem přední, nikoliv však jediný, a v neposlední řadě to, že se obsah pojmu nejlepší zájem dítěte

²⁵ Hrušáková, Milana. Dítě, rodina, stát: Úvahy nad právním postavením dítěte. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 21.

²⁶ náleží ÚS ze dne 28. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1328/20-2

²⁷ V této souvislosti považuji za příslušné poukázat na judikaturu ÚS (za všechny např. náleží ÚS ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14, který dotčený článek Úmluvy koriguje, když stanoví, že to, že je zájem dítěte předním hlediskem ještě neznamená, že zde nejsou hlediska jiná, která by v každém projednávaném případě měla být reflektována (např. zájmy rodičů či dalších dětí).

²⁸ § 875 OZ

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 846.

³⁰ náleží ÚS ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13-2

odvíjí zejména od církevních, společenských či kulturních podmínek³¹, v nichž je zrovna používán.

1.4. Vymezení pojmu hospodaření

Ačkoliv právní úprava pojem hospodaření zmiňuje v několika svých ustanoveních³², nikde jej explicitně nedefinuje. V souvislosti s nezletilým dítětem pak přichází v úvahu užití termínu péče o jmění dítěte či správa (cizího majetku)³³, kteroužto právní úpravou, resp. její aplikovatelností pro účely posouzení otázek této práce, se zabývám dále. Abych předešel vzájemnému směřování uvedených pojmů, tak je v níže uvedené části své práce vzájemně odlišuji.

Budu-li se v první řadě zabývat pojmem správa (zejm. pak cizího majetku dle § 1400 a násl. OZ), nutno primárně poukázat na systematické zařazení této úpravy, která se nachází v části III. OZ, tj. v části absolutních majetkových práv, která působí tzv. erga omnes (vůči všem), a povinností každého subjektu tak odpovídá povinnost do těchto občanskoprávních vztahů nezasahovat.³⁴ Co se obsahu tohoto institutu týče, lze vyjít ze základní definice obsažené v § 1400 odst. 1 OZ, kdy podstata správy (cizího majetku) spočívá v tom, že jeden subjekt (správce) spravuje, tj. ve svěřeném rozsahu nakládá, s majetkem subjektu druhého (beneficienta). Oproti správě (péči) o jmění nezletilého dítěte zde spatřuji celou řadu rozdílů. Jednak u správy (cizího majetku) může být na každé straně více subjektů, tj. jak více správců (pak se jedná o spolusprávu), tak více beneficentů. Subjektem u správy jmění nezletilého dítěte jsou vždy jednak dítě, jednak zásadně jeho rodič(e). Stejně tak činnost správce je zásadně úplatná.³⁵ Rozdíly lze spatřit i v samotném vzniku této správy, kdy u správy (cizího majetku) jde o zastoupení sui generis, které vzniká na principu důvěry stran.³⁶ Oproti tomu správa jmění nezletilého dítěte je nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti a vzniká ex lege, a to již ze samotné podstaty příbuzenského vztahu rodiče a dítěte. A ostatně i tomuto vztahu je obsah právní úpravy péče o jmění dítěte v § 896 a násl. OZ uzpůsoben. Sdílím názor, že zde nezanedbatelnou roli sehrává právě onen zmiňovaný nejlepší zájem nezletilého dítěte, neboť zatímco u správy jmění dítěte nebude, resp. nemusí být, vždy primární pouze ekonomický

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 846.

³² Např. § 713 odst. 1 OZ, § 956 OZ či 1406 OZ.

³³ § 1400 a násl. OZ

³⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. In SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 29.

³⁵ § 1402 OZ

³⁶ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. In SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. Správa cizího majetku..., s. 29.

zájem, ale i zájmy jiné (např. zajištění vzdělání či výchovné působení na dítě³⁷). To oproti tomu zásadně neplatí u právní úpravy správy cizího majetku.

Lze tedy uzavřít, že ať již jde o označení správa cizího majetku či péče o jmění dítěte, jejich podstata je obecně totožná, tj. vždy jde o právo a současnou povinnost jednoho subjektu nakládat se jměním (pečovat o něj) subjektu druhého. Je nicméně nutné brát v úvahu rozdílné principy (resp. rozdílnou povahu) obou těchto institutů popsanou výše.

Oproti tomu je zapotřebí se pro účely této práce zabývat řádným vymezením označení hospodaření. Jak již bylo naznačeno, hospodaření lze spatřit hned v několika ustanoveních OZ. Přitom ustanovení, jehož prostřednictvím tento pojem pro účely své práce interpretuji, je § 713 odst. 1 OZ. Pro úplnost dodávám, že předmětem dotčeného ustanovení je právní úprava zákonného režimu správy společného jmění manželů.

Je pozoruhodné sledovat – jak poukazují někteří autoři – že již před účinností OZ docházelo ke vzájemnému směřování pojmů správa a hospodaření (minimálně ve vztahu k tehdejší právní úpravě správy společného jmění manželů), kdy jejich obsah byl do značné míry obdobný, nicméně na hospodaření bylo i přesto nahlíženo jako na pojem širší.³⁸ Nicméně tento závěr dle mého názoru neplatí po účinnosti OZ, což ostatně potvrzuje samotná dikce dotčeného § 713 OZ, která – byť upravuje zákonný rozsah správy společného jmění manželů – mezi jednotlivými (dílnými) oprávněními nejasně (a na první pohled nadbytečně) uvádí i oprávnění součástí společného jmění spravovat³⁹. Vedle toho zároveň zakládá i oprávnění s těmito součástmi hospodařit, a proto by (oproti dosavadní právní úpravě) tato oprávnění neměla být nadále směřována.

Co se vymezení samotného pojmu týče, sdílím tentýž názor, který ve vztahu k pojmu hospodaření (v kontextu dotčeného ustanovení) sdílí Melzer/Tégl, kteří předmět hospodaření člení do dvou základních okruhů, kdy prvním z nich jsou obligační právní jednání (např. pacht, licence či nájem) nehledě na to, zda je pojmovým znakem takového právního jednání úplata na straně jedné, a druhým z nich jsou faktické úkony (např. údržba či opravy společného majetku).⁴⁰

³⁷ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1542.

³⁸ PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 197.

³⁹ Zde se příkláním k názoru Melzera/Tégla, kteří naznačenou terminologickou nejasnost vysvětlují rozlišováním pojmů správa v širším slova smyslu (tj. správa jako celek dle § 713 OZ) a správou v užším slova smyslu (tj. dílním oprávněním tohoto ustanovení), představujícím jakousi zbytkovou kategorii (srov. MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 358).

⁴⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 360.

Lze nalézt i jiné názory, které podstatu hospodaření spatřují v plánovanosti, dlouhodobosti a komplexnosti.⁴¹ V kontextu tohoto názoru tak jde spíše o (předem promyšlený) způsob nakládání s jednotlivými věcmi, a to optikou delšího časového intervalu.

Ačkoliv je výše uvedená právní úprava hospodaření s jednotlivými součástmi společného jmění manželů problematice této diplomové práce (tj. hospodaření s výživným nezletilého dítěte) zjevně nejbližší, sdílím názor, že výklad pojmu hospodaření ve smyslu jednoho z oprávnění správy (v širším slova smyslu) společného jmění manželů nelze automaticky přebírat v plném rozsahu.

Domnívám se tedy, že pojmem hospodaření s výživným nezletilého dítěte nelze rozumět výhradně faktické úkony, popř. obligační právní jednání, jak bylo popsáno shora, ale spíše skutečné dispozice s výživným jako takovým, tj. obsahovou změnu výživného.⁴² Jen stěží si lze ve vztahu k výživnému představit některé obligační právní jednání, v jehož důsledku by nedošlo k obsahové změně. To platí obdobně o faktických úkonech.

Označením hospodaření proto bude pro účely této práce myšleno faktické nakládání s výživným nezletilého dítěte „pečujícím“ rodičem, v důsledku kterého reálně dojde k obsahové změně výživného (jako např. koupě, kde jako protihodnota vynaloženého výživného je určitá věc či služba sloužící nezletilému).

⁴¹ PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník..., s. 197.

⁴² MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 360.

2. Posouzení aplikovatelnosti jednotlivých ustanovení právního řádu

Současná, platná a účinná právní úprava obsažená v OZ komplexním způsobem nestanovuje konkrétní práva a povinnosti „pečujícího“ rodiče, jak s poskytnutým výživným nezletilého dítěte hospodařit, a jak dále poukazují, mohou být vedeny značné spory ohledně toho, jaká konkrétní část právní úpravy, popř. jaká jednotlivý ustanovení, má být pro posouzení otázek souvisejících s touto problematikou použita. A proto v rámci 2. kapitoly této diplomové práce nejenže poukazují na obsah některých (v úvahu přicházejících) ustanovení, která se způsobu hospodaření s výživným nezletilého dítěte ať již přímo či nepřímo dotýkají, ale současně posuzují jejich případnou aplikovatelnost na danou problematiku.

2.1. Mezinárodní a ústavně-právní rámec

Jak správně poukazuje Bruncko, základní prameny právní úpravy hospodaření s výživným nezletilého dítěte je minimálně u právních předpisů vyšší právní síly nutné hledat v těch ustanoveních právních předpisů, které předně vytváří již výše uvedený princip nejlepšího zájmu nezletilého dítěte, kdy jako příklady na mezinárodní úrovni uvádí již posuzovaný čl. 3 Úmluvy, a dále čl. 32 odst. 1, resp. čl. 36 odst. 6.⁴³

Aniž bych považoval za nutné na tomto místě znovu rekapitulovat výklad a význam článku 3 Úmluvy, tak pouze shrnuji, že jde o ustanovení, které nejlepší zájem dítěte při jakékoli činnosti, která se dětí týká, zásadně předřazuje před jakákoli jiná hlediska, a konstituuje tak (mimo další funkce) zcela zásadní hmotněprávní povahu principu nejlepšího zájmu dítěte. Zároveň dodávám, že při hodnocení otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte má toto ustanovení neodmyslitelný interpretační význam.

Stejně tak jako čl. 3 Úmluvy má zásadní interpretační význam (a není tak přímo vykonatelná⁴⁴) i věta druhá odst. 1 článku 32 LZPS, která explicitně zdůrazňuje zvláštní ochranu dětí a mladistvých. Článek 32 LZPS pak v odst. 6 odkazuje na prováděcí zákony, které mají stanovit podrobnosti předmětného ustanovení.

V této souvislosti je nutné se přiklonit k názoru, že prostřednictvím prováděcích zákonů by nikdy nemělo docházet ať již k úplnému vyloučení či omezení práv, která daný článek

⁴³ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 36.

⁴⁴ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 32 (Ochrana rodičovství, rodiny, dětí a mladistvých). In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 1. prosince 2020].

upravuje, tj. že je legitimní, aby byla jednotlivá práva blíže konkretizována, popř. aby byly stanoveny bližší podmínky jejich výkonu, což znamená, že i přesto, že jednotlivá práva nemusí být vždy vynutitelná, nemělo by být nikdy prostřednictvím normotvorby zákonodárné moci do těchto práv, náležejících do tzv. pevného jádra, zasaženo.⁴⁵

Obdobně jako Bruncko (s ohledem na interpretaci shora uvedeného článku LZPS) sdílím názor, že základním východiskem dotčeného článku je státem garantovaná co možná největší ochrana práv nezletilého dítěte, a to včetně práv majetkových, a dále že jde o určitou maximum se zásadním interpretačním významem, o jejíž aplikovatelnosti na otázky týkající se hospodaření s výživným nezletilého dítěte není pochyb.⁴⁶

2.2. OZ – ustanovení o vyživovací povinnosti

Posunu-li se po ose právní síly právních předpisů dále, pak je již nutné zabývat se jednotlivými ustanoveními (resp. částmi) OZ. Z hlediska základních principů, uplatňujících se na základě právní metodologie, v dalších podkapitolách postupuji (v rámci OZ) od speciální právní úpravy k právní úpravě obecnější. Předmětem této podkapitoly je posouzení aplikovatelnosti ustanovení obsažených v Pododdílu 4 Vyživovací povinnost, Oddílu 3, Dílu 2, Hlavy II, části druhé OZ (§ 910–923 OZ).

Jak správně poukazuje Bruncko, ačkoliv je předmětem uvedeného pododdílu vyživovací povinnost, tak OZ až na drobné výjimky (viz § 923 odst. 2 OZ a § 917 OZ) neřeší, jakým způsobem by s výživným nezletilého dítěte mělo být „pečujícím“ rodičem hospodařeno.

Začnu-li prvním ze zmiňovaných ustanovení, tento upravuje, jakým způsobem by mělo být naloženo s tzv. přeplatkem spotřebovaného výživného, a to v důsledku změny poměrů.

Jak správně uvádí Grygar, ustanovení je zapotřebí vykládat tak, že se jedná o případy, kdy soud pravomocně rozhodl o výši výživného, a nejde tak o pouhou faktickou změnu poměrů, tj. že jde o výživné, které bylo spotřebováno v období od (faktické) změny poměrů na straně jedné, a právní mocí rozsudku o této změně (modifikaci výživného, vč. jeho úplného zániku) na straně druhé.⁴⁷

A ačkoliv OZ v tomto případě stanovuje konkrétní způsob, kterým má být s poskytnutým výživným naloženo, nutno dodat, že jde o velmi specifickou a ojedinělou

⁴⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Čl. 32 (Ochrana rodičovství, rodiny, dětí a mladistvých). In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 1. prosince 2020].

⁴⁶ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 37.

⁴⁷ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1703.

situaci. Je tak pravdou, že nám dotčené ustanovení problematiku (všeobecného) hospodaření s výživným nezletilého dítěte komplexně neřeší.

Dalším zmiňovaným ustanovením je § 917 OZ. Předmětem tohoto ustanovení je problematika tvorby úspor pro nezletilé dítě. Jinými slovy, v kontextu dotčeného ustanovení OZ považuje za odůvodněnou potřebu dítěte i tvorbu úspor, to však za předpokladu, že to umožňují majetkové poměry povinného rodiče a současně to nevyklučují zvláštní okolnosti případu. Větší pozornost si však zaslouží druhá věta tohoto ustanovení, která (na první pohled nesmyslně) stanoví, že co do správy takto poskytnutých úspor se aplikuje úprava obecných ustanovení péče o jmění dítěte, nacházející se v ustanoveních § 896 a násl. OZ. Co do nesmyslnosti právní úpravy to rovněž platí i o větě první, a to částečně za středníkem, která stanoví, že se tyto úspory přecházejí do vlastnictví dítěte.

Na obě tyto výkladové nejasnosti poukazuje rovněž Bruncko.⁴⁸ Nesmyslnost prvního příkladu spatřuji v tom, že prostřednictvím argumentu a contrario automaticky dovozují, že ve všech ostatních případech (tj. nejde-li o tvorbu úspor) se obecná ustanovení péče o jmění dítěte neaplikují.

Stejně tak o druhé (shora uvedené) části by šlo dovést, že všechny ostatní části výživného (tj. vyjma úspor) mají odlišný vlastnický režim.⁴⁹ Ani jeden z naznačených závěrů pochopitelně nelze přijmout a „ospravedlnění“, proč takto zákonodárce ustanovení konstruoval, lze nalézt hned několik.

Zatímco Bruncko formulaci nalézá ve smyslu a účelu citovaného ustanovení, kterým je primárně modifikace tzv. odůvodněných potřeb oprávněného (viz § 913 OZ), za které lze v souladu s § 917 OZ považovat i onu tvorbu úspor, a proto dle jeho názoru považoval zákonodárce pro odstranění jakýchkoli pochybností postavit najisto, že i v tomto modifikovaném případě se nejenže úspory stávají vlastnictvím dítěte, ale že pro účely nakládání s těmito prostředky aplikují ustanovení § 896 a násl. OZ.⁵⁰

Dál jde v úvaze k přechodu vlastnictví úspor a k jejich samotné tvorbě Grygar, který (za pomoci § 912 OZ) dovozuje, že byť nepochybně jde o jistou modifikaci § 913 OZ, tedy že se úspory stávající součástí majetku dítěte, jak uvedl i Bruncko, nejde o úspory, které se bez dalšího stávaly tzv. jiným majetkem oprávněného (dítěte), se kterými by mohl libovolně disponovat, ale že je osud těchto prostředků předem (právě zněním § 913 OZ) určen, a to tak, že by tyto úspory měly primárně pokrýt jak případné zvýšení odůvodněných potřeb

⁴⁸ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 37.

⁴⁹ Tamtéž, s. 37.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

oprávněného, tak způsobilost povinného plnit ve stanoveném rozsahu, tj. že jde o jakousi rezervu.⁵¹ Stejně tak ve vztahu ke druhé větě § 917 OZ dodává, že jde o jasné stanovení způsobu hospodaření s těmito prostředky.⁵²

Přikláním se k názoru, že ačkoliv je dotčené ustanovení na první pohled zavádějící, nemění to nic na tom, že jeho zněním není (z hlediska způsobu hospodaření s výživným nezletilého dítěte) dotčena právní úprava péče o jmění dítěte obsažená v § 896 a násl. OZ.

Nadto prostřednictvím teleologického výkladu dospívá Bruncko ve vztahu k hospodaření s výživným nezletilého dítěte k závěru, že i § 910 OZ obsahuje základní zásadu hospodaření s tímto výživným, tj. že by s ním mělo být nakládáno tak, aby sloužilo k uspokojování potřeb dítěte, když hned na to sám sobě oponuje, že jde na natolik obecné pravidlo, ze kterého nelze žádná konkrétní práva, povinnosti či to, co ještě je potřebou dítěte, a co již ne, vydedukovat.⁵³ S Brunckem se v plném rozsahu ztotožňuji s tím, že pouze s obtížemi lze z naznačeného pravidla vydedukovat konkrétní práva a povinnosti ve vztahu k hospodaření s výživným nezletilého dítěte. Nutno však na druhou stranu naznačeným úvahám oponovat a význam dotčeného ustanovení bez hlubší úvahy nezatrácovat. Ačkoliv uznávám, že obsah ustanovení může působit obecným až vágním dojmem, tak i přesto sdílím názor, že jej vedle kritéria péče řádného hospodáře lze považovat za kritérium, které může v posuzování otázek (ne)řádности hospodaření s výživným dítěte sehrát poněkud zásadní roli. Domnívám se tak proto, že dle mého názoru lze v každém jednotlivém případě (nehledě na obecnost daného kritéria) dle individuálních okolností a potřeb dítěte vyhodnotit, co ještě je k uspokojení jeho potřeb nezbytné, a co naopak již nikoliv.

2.3. OZ – péče o jmění dítěte

Jak bylo dovozeno v předchozí podkapitole, sdílím názor, že znění § 917 OZ aplikaci ustanovení zakotvujících právní úpravu péče o jmění dítěte dle § 896 a násl. nevylučuje. V této souvislosti pro úplnost odkazuji na kapitolu 1., podkapitolu 1.2. práce, kde dovozují, že výživné nezletilého dítěte je jměním ve smyslu § 495 OZ, což podporuje závěry naznačené v předchozí kapitole týkající se aplikovatelnosti zmíněné právní úpravy. V návaznosti na to je nutné posoudit, v jakém vztahu se tyto jednotlivé části právní úpravy nacházejí.

Právo a současná povinnost rodičů pečovat o jmění dítěte tvoří nedílnou součást rodičovské odpovědnosti, která je obecně upravena v § 858 OZ. Ustanovení § 896 a násl. OZ

⁵¹ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1679.

⁵² Tamtéž, s. 1679.

⁵³ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 37.

na uvedené ustanovení nepřímo navazuje, když upravuje nejen základní rozsah svěřené správy, ale vedle toho i práva a povinnosti (způsob správy), která ze správy vyplývají.⁵⁴ Nutno dodat, že jde o poměrně komplexní úpravu zabývající se způsobem péče o jmění dítěte a i přesto, že jsou jednotlivá ustanovení značně obecná, zde z nich vyvodit základní zásady, kterými by se hospodaření s výživným nezletilého dítěte mělo řídit. Popis těch nejzásadnějších je předmětem kapitoly 3 této diplomové práce.

Oproti tomu je zřejmé, že předmět ustanovení § 910–923 OZ (viz Pododdíl 4 Vyživovací povinnost), z nichž některá byla posuzována v předchozí podkapitole, je ve vztahu k problematice hospodaření s výživným fragmentární, a lze tak dospět k závěru, že úprava v § 896 a násl. OZ je vůči úpravě obsažené v § 910 a násl. OZ úpravou obecnou, a použije se tak, jen nestanoví-li ustanovení § 910–923 OZ jinak. To obdobně dovozuje i Bruncko.⁵⁵

2.4. OZ – správa cizího majetku

Právě z důvodu, že jde o část OZ, která materiálně upravuje totéž, tj. správu majetku třetí osoby (v případě § 896 a násl. OZ dítěte), je její aplikace vyloučena, což explicitně uvádí nejen důvodová zpráva k OZ⁵⁶, ale k totožným závěrům jednoznačně dospívá i komentářová literatura.⁵⁷

Může vyvstat otázka, zda je onen „zákaz“ k aplikaci ustanovení správy cizího majetku absolutní, tj. zda k aplikaci těchto ustanovení nelze přistoupit ani v případě v tzv. mezer v právu v případě „komplexních“ úprav správy jmění, jako je např. § 896 a násl. OZ či správa společné věci v rámci právní úpravy spoluvlastnictví dle § 1126–1139 OZ, a zda tedy nelze tuto právní úpravu aplikovat například prostřednictvím analogie.

Sdílím názor, že „zákaz“ absolutní není. Z důvodové zprávy⁵⁸ i výše uvedené komentářové literatury je patrné, že primárním důvodem k vyloučení aplikace § 1400 a násl. OZ je právě existence vlastní „komplexní“ právní úpravy v rámci jiných institutů. Mohou však nastat situace, kdy sice ona „vlastní“ právní úprava v konkrétním případě existuje, nicméně tato neobsahuje ustanovení, které by obsahovaly otázky na některé odpovědi. V takovém případě, nebude-li je možno dovodit ani prostřednictvím výkladu, považuji za nelogické a striktně formalistické, aby bylo na daném zákazu aplikace právní úpravy i nadále lpěno.

⁵⁴ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1542.

⁵⁵ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 39.

⁵⁶ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 896.

⁵⁷ PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jirí a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1152.)

⁵⁸ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1400.

Ostatně k obdobným závěrům dospívá i komentářová literatura s dovětkem, aby byla v každém jednotlivém případě striktně reflektována povaha dané otázky.⁵⁹ S tím se v plném rozsahu ztotožňuji.

⁵⁹ TICHÝ, Luboš. In ŠVESTKA, Jirí a kol. Občanský zákoník. Komentář, Svazek III, (§ 976-1474) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. listopadu 2020].

3. Péče o jmění dítěte

Předmětem této kapitoly je nalezení a posouzení již konkrétních zásad, resp. konkrétních práv a povinností, které jsou s otázkami týkajícími se hospodaření s výživným nezletilého dítěte spojeny.

Předmětem první podkapitoly je posouzení povahy a obsahu zcela zásadního kritéria obsaženého v § 896 odst. 1 OZ, a to kritéria péče řádného hospodáře při správě jmění, které současně komparuji s kritériem péče dle § 159 OZ.

Předmětem následujících kapitol je do jisté míry popis limitace oprávněného (tj. „pečujícího“) rodiče při hospodaření se jměním dítěte (tj. i výživným), a to zejména prostřednictvím tzv. ochranných institutů náležejících rodiči povinnému výživné hradit. Jednak jde o problematiku souhlasu soudu s jednáními předvídanými v § 897, resp. § 898 OZ, jednak o (obecné) právo na informace ve vztahu ke správě jmění dítěte (uplatňované jedním rodičem vůči rodiči druhému), a na závěr konkrétní právo rodiče povinného výživné hradit na předložení vyúčtování hospodaření s výživným ze strany rodiče druhého, tj. „pečujícího“.

3.1. Péče řádného hospodáře

3.1.1. Povaha kritéria

Ust. § 896 odst. 1 OZ je co do posouzení způsobu a rozsahu hospodaření s výživným nezletilého dítěte dle mého názoru zcela zásadní. Dotčené ustanovení na straně jedné nejenže rodiče výslovně opravňuje k péči o jmění dítěte, ale současně jim ukládá povinnost tak činit na straně druhé. V této souvislosti ustanovení dodává, že jmění dítěte mají především spravovat jako řádní hospodáři. Před tím, než přistoupím k detailnějšímu rozboru tohoto ustanovení, považuji za nezbytné zabývat se předně samotnou povahou kritéria správy jmění jako řádný hospodář.

Sdílím názor, že o povaze tohoto kritéria nejlépe vypovídá dostupná judikatura ÚS. Za zásadní závěr předmětného nálezu (mimo jiné) považuji skutečnost, že zde ÚS explicitně konstatoval, že ustanovení § 858 OZ, které vymezuje jednotlivé součásti rodičovské odpovědnosti, tj. ve vztahu k projednávanému nálezu péči o dítě, v případě této práce pak péči o jmění dítěte, je zjevně ochrannou normou⁶⁰ chránící nejlepší zájem dítěte, což má zásadní dopad mimo jiné i co do náhrady újmy.⁶¹

⁶⁰ Ochrannou normou je dle Melzera taková norma, jejímž smyslem je ochrana konkrétních jednotlivců (srov. MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, s. 300.)

⁶¹ nálezu ÚS ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15

A uplatní-li se výše vedený závěr co do ustanovení § 858 OZ jako celku, pak se domnívám, že nemůže být optikou argumentu a maiori ad minus pochyb o tom, že se za ochranné normy budou považovat i její jednotlivé součásti (tj. například péče o jmění dítěte).

Jak proto přílehavě konstatuje Kotrady, defaultně platí, že jsou to právě rodiče, kteří by měli pečovat o to, aby na jmění dítěte nevznikala případná újma s tím, že pro posouzení, zda taková újma vznikla, či nikoliv, je rozhodující objektivní kritérium, kterým je právě kritérium péče řádného hospodáře.⁶²

Při projednávání jednotlivých případů porušení péče řádného hospodáře proto bude vždy rozhodující řádně vyhodnotit, zda péči, kterou v konkrétním případě konkrétní rodič ve vztahu ke správě jmění dítěte vynaložil, by (v podobné situaci a za podobných okolností) vynaložil jakýkoli jiný rozumně pečlivý rodič.⁶³

3.1.1. Vztah kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ ke kritériu péče dle § 159 OZ

Před tím, než posoudím konkrétní obsah kritéria péče řádného hospodáře dle § 159 OZ, uvádím, že jsou i jiná ustanovení OZ, která s tímto označením pracují (byť ne nutně explicitně). Jedním z těchto ustanovení je § 159 OZ, jehož předmětem je výčet základních požadavků na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby, a to jako výkon funkce s nezbytnou loajalitou a s potřebnými znalostmi a pečlivostí.

Nedodržení daných požadavků a současné nevyvození žádných závěrů z této skutečnosti může mít celou řadu následků, z nichž za ty nejzásadnější (obdobně jako komentářová literatura) považuji náhradu újmy, ručení či případnou náhradu reflexní újmy ve smyslu § 213 OZ.⁶⁴

Otázkou nicméně zůstává, zda lze kritérium péče řádného hospodáře ve smyslu § 896 odst. 1 OZ na straně jedné a kritérium péče řádného hospodáře dle § 159 odst. 1 OZ straně druhé, interpretovat obdobně. Lépe řečeno, zda lze po rodičích požadovat, aby dosahovali téhož objektivního standardu, jakého musejí dosahovat členové voleného orgánu právnické osoby. Dospívám přitom k závěru, že nikoli.

A ačkoliv se např. Bruncko zevrubně zabývá vymezením obsahu péče řádného hospodáře dle § 159 OZ, resp. aplikovatelností předchozí judikatury k vymezení obsahu tohoto

⁶² KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1542.

⁶³ BERAN, Vladimír. In PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 897.

⁶⁴ LASÁK, Jan. In LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I..., s. 815.

pojmu, tak odpověď na otázku, jaký vztah mezi jednotlivými kritérii péče vlastně je, bohužel nepodává.⁶⁵

Je nicméně zřejmé, že na rodiče nezletilého dítěte zcela legitimně nemohou být kladeny tytéž nároky, jaké zpravidla bývají kladeny na členy těchto orgánů. Nutno pak dodat, že členové těchto orgánů bývají do funkcí voleni, funkce jim nevzniká ex lege oproti rodičům dítěte, jejichž povinnost jmění dítěte spravovat je nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti dle § 858 OZ. A už vůbec nelze odhlédnout od faktu, že členové bývají do svých orgánů zásadně voleni právě pro své schopnosti, kterými oplývají.

Optikou § 159 OZ je proto pochopitelné po členech volených orgánů požadovat – pakliže nenaplní základní předpoklady na tyto členy kladené – aby tito pro sebe vyvodili patřičné důsledky (tj. zpravidla aby z této funkce odstoupili). To obdobně dovozuje i Kotrady.⁶⁶

3.1.2. Obsah kritéria péče

I přesto, že jsem v předchozí kapitole dovedl neaplikovatelnost kritéria obsaženého v § 159 OZ pro účely hospodaření s výživným nezletilého dítěte, považuji za příléhavé, aby před tím, než přikročím k interpretaci obsahu kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ, bylo z hlediska komparace poukázáno i na obsah kritéria péče dle § 159 OZ.

V této souvislosti NS dovedl v jednom ze svých usnesení, že předmětem (obsahem) péče řádného hospodáře⁶⁷ je nejen jednání jednotlivých členů statutárního orgánu, v jehož důsledku nebudou zájmy společnosti, potažmo přímo společníků, poškozeny, ale že jednání jednotlivých členů musí být pro společnost přínosné.⁶⁸

Lze tak dovodit, že je-li společnost za konkrétních okolností zisku-schopná, měli by jednotliví členové statutárního orgánu společnosti vyvíjet maximální možné úsilí k rozmožení majetku této společnosti. Obdobně dovozuje i Kotrady.⁶⁹

Natolik „přísného“ kritéria nicméně nelze dostat ve vztahu k rodičům hospodařícím se jměním dítěte, kteří nejsou – oproti zásadně profesionálnímu managementu – do své „funkce“ ustanoveni právě pro své schopnosti. Otázkou proto zůstává, co je obsahem kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ, není-li jím dosahování zisku? Nelze však zpochybnit úvahu, že obsah kritéria,

⁶⁵ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 40.

⁶⁶ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1542-3.

⁶⁷ Judikováno ještě za účinnosti § 194 odst. 5 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, nicméně sdílím názor, že aplikovatelnosti tehdejší judikatury nic nebrání.

⁶⁸ usnesení NS ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005

⁶⁹ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1543.

resp. požadavky na řádné plnění tohoto kritéria péče, musí být zákonitě o něco nižší než ty, které plynou právě z ustanovení § 159 OZ členům volených orgánů.

Napříč komentářovou literaturou panuje shoda na tom, že primárním účelem kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ není jmění dítěte rozmnožit, ale postačí jeho zachování do budoucna.⁷⁰⁷¹

Lze tak v obecné rovině shrnout, že oproti kritériu péče dle § 159 OZ pro naplnění kritéria § 896 odst. 1 OZ postačí, budou-li si rodiče dítěte při správě jeho jmění počínat tak, aby (preventivně) předcházeli vzniku případné újmy na jmění dítěte.

Za příklady, kdy rodiče nebudou postupovat s péčí řádného hospodáře, literatura uvádí například podstupování nepřiměřených rizik rodiči při správě jmění dítěte, zanedbávání stavu jednotlivých věcí tvořících jmění dítěte, nedostatečné zabezpečení těchto věcí či situace, kdy rodiče sami (objektivně) např. z důvodu značně rozsáhlého jmění nejsou schopni jmění dítěte spravovat, a i přesto správou nepověří ať již způsobitou třetí osobu či (prostřednictvím soudu) jmenovaného opatrovníka pro správu předmětného jmění.⁷²

3.1.3. Shrnutí

Zejména s ohledem na povahu výživného jakožto jmění dítěte sdílím názor, že jsou závěry co do povahy kritéria péče řádného hospodáře a stejně tak co do obsahu tohoto kritéria, pro účely určení způsobu hospodaření s výživným dítěte aplikovatelné, a to zejména ve smyslu, aby bylo rodiči dítěte s výživným dítěte nakládáno způsobem, který zamezí vzniku eventuální újmy.

Jinými slovy, řádný způsob nakládání s výživným nezletilého dítěte by měl být stejně tak, jako ostatní případy péče o jmění dítěte, posuzován primárně optikou objektivního kritéria péče řádného hospodáře ve smyslu § 896 odst. 1 OZ, které lze označit za zásadní (např. oproti obecným maximám obsaženým v LZPS, která neposkytují žádná konkrétnější vodítka pro posouzení, jak se jměním dítěte hospodařit). Netřeba pak znovu rozsáhle rekapitulovat, že ačkoliv se kritéria péče dle uvedeného ustanovení a dle ustanovení § 159 odst. 1 OZ formálně nazývají stejně, materiálně se tyto rozcházejí, neboť na rodiče nezletilého dítěte nelze (zcela legitimně) klást tytéž nároky při správě jeho jmění jako na volené členy orgánů právnických osob. V opačném případě bychom např. na (zpravidla) profesionální management jednotlivých členů představenstva akciové společnosti či jednatele společnosti s ručením omezeným (ve

⁷⁰ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1543.

⁷¹ ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 979.

⁷² Tamtéž, s. 980-981.

smyslu § 132 a násl., resp. § 243 a násl. zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech), mnohdy spravujících velmi rozsáhlé jmění těchto obchodních korporací a ustanovovaných do těchto funkcí zcela záměrně prostřednictvím nejvyšších orgánů společnosti na straně jedné, a rodiči nezletilého dítěte na straně druhé, kladli tytéž nároky. Pro takový přístup nicméně nelze nalézt žádnou zákonnou (legitimní) oporu. Pro úplnost dodávám, že prostor pro aplikaci kritéria péče řádného hospodáře dle § 159 OZ není pouze u některých výše uvedených obchodních korporací ve smyslu zákona o obchodních korporacích, ale rovněž i v případě právnických osob dle OZ (např. spolek ve smyslu § 214 a násl. OZ).

Kritérium péče řádného hospodáře tak představuje základní východisko, jímž by se rodiče dítěte měli při hospodaření s výživným dítěte řídit. V této souvislosti považuji za příléhavé poukázat na dvě skutečnosti. Tyto skutečnosti se vzájemně prolínají.

Tou první je, že jsou to defaultně oba rodiče, kterým náleží právo (a s tím ruku v ruce jdoucí povinnost) jmění dítěte (tj. i výživné) spravovat (viz § 858 OZ), a v kontextu ustanovení § 896 odst. 1 OZ tak o něj především jako řádní hospodáři pečovat. To nicméně může být v případě výživného kamenem úrazu, neb je-li rozhodnutím soudu uložena povinnost rodiči povinnému hradit výživné k rukám rodiče „pečujícího“, pak obecně platí, že je to zásadně druhý („pečující“) z rodičů, který s poskytnutým výživným hospodaří, nikoliv povinný.

Druhou související skutečností je otázka náhrady případné újmy vzniklé dítěti. Zde poukazuji na obsah § 896 odst. 3 OZ, jenž vůči oběma rodičům zakládá solidární odpovědnost za újmu vzniklou na jmění dítěte v důsledku porušení péče řádného hospodáře. A i přesto, že tyto závěry koriguji v samostatné kapitole 4., jejímž předmětem jsou právě následky plynoucí z nesprávného hospodaření s výživným nezletilého dítěte, považuji za nutné vyhodnotit, zda je rodič spravující jmění dítěte (v případě výživného jím bude zásadně, nikoliv však vždy, „pečující“ rodič) konkrétními způsoby limitován, popř. zda současný právní řád rodiči nespravujícímu jmění dítěte (tj. v případě výživného zásadně rodiče povinného výživné platit) zakládá nějaká aktivní práva, jejichž prostřednictvím by mohl na hospodaření se jměním dítěte (výživným) dohlížet. Neboť je zjevné, že kritérium péče řádného hospodáře je sice kritériem klíčovým, nicméně jeho podstata spočívá „pouze“ v tom, že umožňuje posoudit, zda v konkrétním (jednotlivém) případě byla péče o jmění dítěte vykonávána v souladu, či naopak v rozporu s tímto kritériem. Rodiče spravujícího jmění nicméně nijak nelimituje.

A vzhledem ke skutečnosti, že shora naznačené „limity“ rodiče spravujícího jmění považuji ve vztahu k dítěti za zcela klíčové, zabývám se jimi v následujících podkapitolách, přičemž v první řadě posuzuji jednak obecnou limitaci právních jednání, která je obsažena v § 897 a § 898 OZ, dále (obecně) informační povinností rodiče spravujícího jmění vůči rodiči

druhému a v neposlední řadě konkrétní právo rodiče nedisponujícího s výživným na jeho vyúčtování, což komparuji s dostupnou judikaturou ÚS.

3.2.Limitace právních (a faktických) jednání dle OZ

3.2.1. Obecný úvod

Za dva základní limity rodiče spravujícího jmění dítěte lze považovat § 897 a § 898 OZ. Před posouzením obsahu dotčených ustanovení poukazují na § 876 odst. 1 OZ, dle kterého jsou rodiče povinni vykonávat rodičovskou odpovědnost ve vzájemné shodě, a stejně tak na § 877 OZ, který ve svém odst. 1 a odst. 2 řeší situace, kdy rodiče dítěte nedosáhnou konsensu ohledně tzv. významné záležitosti dítěte.

3.2.2. Ustanovení § 897 OZ

Ztotožňuji si s Kotradym, který § 897 OZ považuje vůči výše uvedeným za speciální, neb upravuje nedosažení konsensu rodičů pouze k péči o jmění dítěte.⁷³

Dotčené ustanovení § 897 OZ předvídá rozhodnutí soudu za předpokladu, že se při správě jmění dítěte rodiče nedohodnou ohledně podstatné věci. Nicméně s odkazem na shora uvedené a dále s odkazem na komentářovou literaturu sdílím názor, že by se rodiče měli (napříč vztahu speciality tohoto ustanovení vůči § 876 odst. 1 OZ) dohodnout na všech záležitostech týkajících se správy dítěte, a to nehledě na to, zda je o věc podstatnou, či nikoliv.⁷⁴

A i přes shora dovozené závěry, tj. že by se rodiče měli shodnout jak na podstatných, tak na nepodstatných věcech souvisejících se správou jmění, zabývám se dále tím, co se označením „podstatná věc“ při péči o jmění dle § 897 OZ rozumí.

Mezi některými autory panuje shoda na tom, že podstatnými věcmi v smyslu dotčeného ustanovení lze rozumět zejména právní jednání demonstrativně vymezená v § 898 odst. 2 OZ, a proto jednotliví autoři dospívají k závěru, že je § 897 OZ daným ustanovením absorbováno, a proto jeho aplikace bude spíše výjimečná.⁷⁵⁷⁶

Drobně modifikovaný názor sdílí Lomozová/Spáčilová, které poukazují na to, že předmět ustanovení § 897 OZ není limitován pouze na právní jednání, ale že jeho předmětem mohou být i činnosti faktické, a tedy že prostor pro aplikaci tohoto ustanovení přichází v úvahu za předpokladu, že má posuzovaná otázka zásadní vliv na výši jmění dítěte a kumulativně nejde

⁷³ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1547.

⁷⁴ ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 982.

⁷⁵ Tamtéž, s. 982.

⁷⁶ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1549.

o některý z případů uvedených v § 898 odst. 2 OZ.⁷⁷ S tímto názorem se ztotožňuji, neboť je zjevné, že označením „podstatná věc“ se zákonodárce záměrně vyhýbal směřováním nakládání se jměním dítěte subsumovatelných pod toto ustanovení s činnostmi, které již představují právní jednání nacházející se v následujícím ustanovení.

3.2.3. Ustanovení § 898 OZ

Co se obsahu § 898 OZ týče, tento oproti „faktickým činnostem“ dle § 897 OZ předpokládá udělení souhlasu ze strany soudu ve vztahu ke všem právním jednáním, které se týkají ať již existujícího či budoucího jmění dítěte, a to s výjimkou běžných záležitostí⁷⁸ a záležitostí sice výjimečných, nicméně týkajících se zanedbatelné hodnoty. Zde tak již nedochází k rozlišování mezi podstatným a nepodstatným jako je tomu v § 897 OZ.

Odst. 2 dotčeného ustanovení pak demonstrativně vymezuje jednotlivé případy právních jednání, jejichž povaha udělení souhlasu ze strany soudu vyžaduje.

3.2.4. Aplikovatelnost § 897 a § 898 OZ při hospodaření s výživným dítěte

Níže se zabývám samotnou možností aplikace uvedených ustanovení na problematiku hospodaření s výživným dítěte.

V této souvislosti se ztotožňuji s přístupem Bruncka, který aplikovatelnost s drobnými odlišnostmi připouští. Předně poukazuje na možnost dohody rodičů dítěte ohledně výše, doby a způsobu hrazení výživného⁷⁹, přičemž působnost dotčeného ustanovení v souvislosti se zásadou autonomie vůle rodičů dítěte rozšiřuje a připouští možnost rodičů dohodnout se na tom, jak bude s výživným hospodařeno, a to i za existence vykonatelného rozhodnutí soudu. Zároveň poukazuje na praktickou stránku celé věci tak, že pokud k naznačené dohodě rodičů nedojde, není třeba opětovné rozhodnutí soudu co do způsobu nakládání s výživným, neb tento již v rozhodnutí (ať již implicitně, či explicitně) obsažen je a slouží k zabezpečování základních potřeb a úhradě základních výdajů dítěte. K takovému nakládání je „pečující“ rodič oprávněn jak bez souhlasu povinného rodiče, tak bez souhlasu soudu.⁸⁰ Tím není dotčen § 897 a 898 OZ.

Dodávám, že to, zda k aplikaci § 897, resp. § 898 OZ dojde, či nikoliv, se bude vždy odvíjet od povahy konkrétního způsobu nakládání s výživným v jednotlivém případě.

⁷⁷ LOMOZOVÁ, Andrea, SPÁČILOVÁ Zuzana. In PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář..., s. 898.

⁷⁸ Srov. např. usnesení NS ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1506/2006, jehož prostřednictvím bylo dovozeno, že lze běžnými záležitostmi rozumět typicky běžné platby či příjmy, jako např. platby daní, inkasa, příjem zisku z majetku apod. Oproti tomu „neběžnou“ záležitostí dotčená judikatura rozumí např. uzavření dědické dohody, postoupení pohledávky apod.

⁷⁹ srov. § 921 OZ

⁸⁰ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 40.

3.2.5. Shrnutí

Závěr této podkapitoly shrnuji tak, že prostředky ochrany rodiče nedisponujícího se jměním dítěte zde nastíněné, čímž samozřejmě nezpochybnuji i primární ochranu zájmů dítěte, nespočívají v možnosti tohoto rodiče se vůči druhému rodiči aktivně bránit, ale existují nezávisle na jeho vůli a nezávisle na jeho aktivitě. Proto si dané prostředky dovoluji označit za jakousi „pasivní“ ochranu jak rodiče nedisponujícího jměním dítěte, ale nepochybně i (zejména) dítěte.

Otázkou nicméně zůstává, zda lze „pouze“ tyto prostředky ochrany považovat za dostatečné, resp. jestli neexistují i jiné prostředky – např. i aktivní obrany rodiče nedisponujícího jměním dítěte – jejichž prostřednictvím by tento rodič měl možnost se dozvědět, zda je se jměním dítěte hospodařeno řádně, tj. plně v souladu s kritériem péče plynoucím z § 896 odst. 2 OZ.

Neboť sdílím názor, že v opačném případě, tj. v případě, kdy by rodiči nedisponujícímu se jměním dítěte byla odepřena jakákoli eventuální možnost nahlédnout do způsobu hospodaření druhým z rodičů, a zejména pak (např. při zjištění porušování zásad řádného hospodaření) do nastalého stavu bez zbytečného odkladu zasáhnout, neměl by de facto moc jiných možností, jak dostát své povinnosti pečovat o jmění dítěte, resp. jej jako řádný hospodář spravovat dle posledně citovaného ustanovení. V takovém případě by proto porušení zásad hospodaření ze strany rodiče disponujícího jměním dítěte automaticky znamenalo porušení zásad hospodaření i ze strany rodiče jměním nedisponujícího. Neboť netřeba znovu připomínat, že výše uvedené povinnosti i rodiče nedisponujícího jměním dítěte a zásady péče o jmění dítěte z toho plynoucí nejsou ve vztahu k němu dotčeny, vždyť dle § 858 OZ i nadále platí, že jsou to zásadně oba rodiče, kterým náleží právo a povinnost jmění dítěte spravovat.

Velice přiléhavě na shora uvedené navazuje Bruncko, který poukazuje na to, že OZ v § 896 odst. 1 nerozlišuje mezi situacemi, kdy má např. jeden či druhý z rodičů dítě v péči, a tedy že povinnost jmění dítěte jako řádný hospodář spravovat je defaultně adresována oběma rodičům. A to i přesto, že je obvyklé, že téměř veškeré jmění dítěte drží zásadně ten rodič, který s výživným dítěte hospodaří, tj. rodič, kterému je dítě v konkrétním případě svěřeno do péče. K opačným názorům v OZ nelze nalézt oporu.⁸¹⁸² Ostatně proto hovořím o rodiči jmění

⁸¹ Samozřejmě jsem si vědom skutečnosti, že nemusí být v každém případě, kdy dojde k vyměření povinnosti jednomu z rodičů výživné hradit, nutně musí dojít i ke svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů. To však na naznačených závěrech nic nemění, ba naopak. Např. pokud by sice došlo k vyměření výživného, ale rodiče by dítě měli ve společné péči, pak by se měl závěr o tom, že je kritérium péče dle § 896 odst. 1 OZ vztaženo na oba rodiče, uplatnit o to víc.

⁸² BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 41.

spravujícím a o rodiči, který jmění dítěte oprávněn spravovat „není“, resp. dle OZ je, ale fakticky s ním nemá příležitost disponovat.

Lze tak uzavřít, že má-li i rodič tímto jměním nedisponující dostát svým zákonným povinností při péči o jmění dítěte (plynoucí zejména z § 858 OZ a § 896 odst. 1 OZ), měly by mu náležet vyjma „pasivní“ ochrany dle § 897 a § 898 OZ i prostředky aktivní obrany, jejichž prostřednictvím by mohl zamezit vzniku eventuální újmy na jmění dítěte. Tímto prostředkem je zejména právo na informace (viz následující podkapitola 3.3. či ve vztahu k výživnému pozitivní právo na předložení vyúčtování – viz podkapitola 3.4.)

3.3. Právo na informace rodiče nedisponujícího jměním dítěte

3.3.1. Obecný úvod

Právo rodiče nespravujícího jmění dítěte považuji za jeden ze zásadních institutů, který předestřenou nerovnost v postavení obou rodičů do značné míry vyvažuje. Nutno však v samotném úvodu této podkapitoly podotknout, že OZ v souvislosti se jměním dítěte rodiči, který se jměním nemá faktickou možnost disponovat, žádné pozitivní právo na informace vztahující se k hospodaření s tímto jměním explicitně nepřiznává.

Jak proto správně poukazuje Bruncko, je v této souvislosti nutné zkoumat jednak to, zda OZ explicitně upravuje jiné (obdobné) případy informační povinnosti v situacích, kdy je jeden subjekt oprávněn a současně povinen s majetkem druhého subjektu nakládat, a jednak (za předpokladu, že takové situace OZ upravuje) to, zda jsou daná ustanovení analogicky aplikovatelná na péči o jmění nezletilého dítěte (obecně). Za obdobné případy Bruncko považuje informační povinnost poručníka či opatrovníka při správě jmění, tak současně i informační povinnost správce cizího majetku, příp. na povinnosti při správě společné věci v rámci podílového spoluvlastnictví.⁸³

Právní úpravu informační povinnosti poručníka a opatrovníka při správě jmění nalezneme zejména v § 934 odst. 2 a § 950 odst. 3 OZ. Ačkoliv jsem si vědom, že jsou oba zmíněné subjekty ke správě jmění dítěte povolávány výlučně soudem oproti rodičům, jejichž povinnost o jmění dítěte pečovat vzniká ex lege, a může tak být namítána do jisté míry namítána jejich rozdílná (více institucionální) povaha, jsem i přesto přesvědčen, že jejich aplikovatelnost prostřednictvím analogie přichází v úvahu, jak odůvodňuji níže.

3.3.2. Informační povinnost poručníka

⁸³ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 41-42.

Věta první § 934 odst. 2 OZ poručníkovi zakládá generální povinnost předkládat soudu pravidelně zprávy nejen o osobě dítěte a jeho vývoji, ale současně i povinnost překládat soudu účty ze správy jmění. Obecně je tak povinen činit jednou ročně, nicméně soud je oprávněn tuto povinnost zkrátit na kratší období. Prostřednictvím výkladu věty druhé téhož ustanovení dospívám k závěru, že dané vyúčtování má být tzv. podrobné. I této povinnosti nicméně může být poručník zproštěn⁸⁴, pokud výnosy majetku nepřesahují očekávané náklady na jeho zachování, a dále na výživu a výchovu dítěte.

Jak velmi přiléhavě poukazuje Bruncko, nejde pouze o rodiče dítěte, ale stejně tak i o poručníka, kdo je povinen při výkonu své funkce spravovat jmění dítěte řádně v souladu s kritériem péče řádného hospodáře obdobně dle § 896 odst. 1 OZ.⁸⁵ Proto sdílím názor, že shora dovozené závěry ve vztahu k tomuto kritériu mohou být obdobně aplikovány rovněž i pro účely výkonu funkce poručníka.

Je zřejmé, že zprávy pravidelně předkládané poručníkem mají naprosto zásadní informační funkci ve vztahu k dozorové činnosti soudu.⁸⁶ Westphalová nadto dovozuje, že z podstaty dozorové činnosti soudu jako takové je dle jejího názoru soud rovněž oprávněn vyžadovat jednotlivé zprávy i ad hoc ve vztahu k problematickým (jednotlivým) záležitostem.⁸⁷ Přikláním se k témuž závěru, neboť sdílím názor, že naznačenému postupu soudu nic nebrání, neboť nelze odhlédnout od skutečnosti, že ústředním účelem výkonu funkce poručníka je (mimo jiné) právě nejlepší zájem nezletilého dítěte. A řádný výkon dozorové činnosti soudu nelze považovat za nic jiného než za správný způsob jeho dosažení.

Za zásadní dále považuji závěry, na které poukazuje Westphalová, tj. že i když je poručník ve smyslu věty druhé § 934 odst. 2 OZ „zproštěn“ povinnosti předkládat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, není tím stále dotčena povinnost soudu předložit alespoň rámcovou zprávu s příjmy a výdaji bez konkrétního dokladování jednotlivých položek. A dále pak že není-li této povinnosti „zproštěn“, je poručník zásadně povinen předložit podrobný účet, jehož obsahem mohou být např. i konkrétní smlouvy či doklady, předložení vedeného účetnictví apod.⁸⁸ Jinými slovy, právní úprava zde klade poměrně značný důraz na

⁸⁴ Půjde zásadně o případy, kdy dítě de facto žádným majetkem nedisponuje (srov. Svobodová, Helena. In PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář..., s. 931.)

⁸⁵ BRUNCKO, Stanislav. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1789.

⁸⁶ Tamtéž, s. 1793.

⁸⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1201.

⁸⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1201.

transparentnost, kontrolu⁸⁹ a dozorování řádného výkonu funkce poručníka nehledě na rozsah jmění dítěte, neboť účelem podávání zpráv a účtu (byť v omezeném rozsahu⁹⁰) i za předpokladu, že dítě de facto žádný majetek nemá, nelze vykládat odlišně. To považuji za zcela legitimní, neboť hospodaří-li někdo se jměním druhé osoby, musí existovat způsoby verifikující, zda tak dotyčná osoba činí řádně, či nikoli.

3.3.3. Informační povinnost opatrovníka pro správu jmění

Ust. § 950 odst. 3 OZ je opatrovníku pro správu jmění uložena obdobně jako poručníkovi povinnost překládat soudu pravidelně zprávy a účty ze správy jmění, a to vždy v pravidelných obdobích stanovených soudem s tím, že toto období nesmí být delší než jeden rok.

Nepovažuji pro účely této práce za nutné dále detailněji analyzovat citované ustanovení, neboť podstata informační povinnosti opatrovníka je v konečném důsledku stejná, jako je tomu u poručníka (až na specifika § 934 odst. 2 OZ již uvedená výše) s tím, že de facto veškeré závěry dovozené výše budou obdobně aplikovatelné i ve vztahu k opatrovníku pro správu jmění. Shrnuji proto pouze to nejzásadnější, tj. že i výkon funkce opatrovníka pro správu jmění musí být vykonáván v souladu s kritériem péče řádného hospodáře (viz § 949 OZ) a je povinen pravidelně předkládat zprávy a účty o své činnosti s tím, že povaha podávaných zpráv bude odvislá od rozsahu a obsahu jmění.⁹¹

V souvislosti s § 950 OZ dále poukazuji na jeho odst. 2. Aniž bych považoval pro účely své práce za nutné detailněji analyzovat jeho obsah, pouze upozorňuji na zjevnou vnitřní provázanost (a podobnost) jak institutu opatrovníka pro správu jmění dítěte, tak právní úpravu správy jmění dítěte dle § 896 a násl. OZ, když samo ustanovení pro právní jednání opatrovníka pro správu jmění odkazuje k obdobné aplikaci právě těchto ustanovení.

Shora naznačené ostatně potvrzuje i důvodová zpráva k OZ, která explicitně stanoví, že postavení opatrovníka pro správu jmění je materiálně obdobné jako postavení rodiče při správě jmění dítěte.⁹²⁹³ Rovněž právní úprava opatrovníka pro správu jmění obsažená v § 905 OZ ve

⁸⁹ To ostatně prokazuje i to, že doložené zprávy a účty by dle Hromady správně měly být předmětem skutečné (obsahové) kontroly a prozkoumání (srov. HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1011.)

⁹⁰ Jak správně poukazuje Bruncko, konkrétní podoba podávaných zpráv ze strany poručníka se bude v každém jednotlivém případě odvíjet zejména od rozsahu a druhu jmění, které je předmětem správy (srov. BRUNCKO, Stanislav. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1794-5.)

⁹¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1232.

⁹² Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 950.

⁹³ Přičemž např. Bruncko připouští aplikaci těch ustanovení, které nebudou v rozporu s právní úpravou opatrovníka pro správu jmění dítěte ve smyslu § 948 a násl. OZ (srov. BRUNCKO, Stanislav. In MELZER, Filip,

svém odst. 2 odkazuje na obdobnou aplikaci ustanovení o poručníkovi, popřípadě o opatrovníkovi, který spravuje jmění opatrovance.

O to víc zarážející se může jevit, že obdobnou informační povinnost OZ explicitně neukládá i rodiči, který se jměním dítěte fakticky nemá možnost disponovat, vůči rodiči, který tuto možnost má, resp. výslovně neobsahuje pozitivní právo rodiče, které by jej opravňovalo předmětné informace, týkající se hospodaření se jměním dítěte, požadovat. Na totéž poukazuje i např. Westphalová⁹⁴.

3.3.4. Informační povinnost správce cizího majetku

Další nejpodobnější institut představuje již zmiňovaná správa cizího majetku upravená v § 1400 a násl. OZ, resp. v kontextu této podkapitoly ustanovení § 1414 OZ a § 1436 OZ, resp. § 1437 OZ.

I správce cizího majetku ve smyslu shora uvedených ustanovení je povinen majetek spravovat s péčí řádného hospodáře.⁹⁵ „Záruky“ vedoucí k naplnění této péče tvoří jednak ustanovení § 1414 OZ, který správci ukládá povinnost vést o spravovat majetku spolehlivé záznamy a nemísit svůj vlastní majetek s majetkem spravovaným. Jak správně konstatuje komentářová literatura, účelem tohoto ustanovení je rovněž dosažení co největší transparentnosti s tím, že vedením jednotlivých záznamů správce dokladuje, zda svěřený majetkem s péčí řádného hospodáře spravuje, či nikoliv.⁹⁶

Ust. § 1436 OZ v odst. 1 správci opět ukládá povinnost předložit beneficiantovi vyúčtování správy nejméně jednou za rok s tím, že co do formy vyúčtování odst. 2 téhož ustanovení požaduje vyúčtování natolik podrobné, aby z něj bylo možno ověřit jeho správnost.

Za zásadní ustanovení navazující na shora uvedené považují § 1437 OZ, které beneficiantovi zakládá konkrétní právo spočívající v možnosti přezkumu účetních knih a dokladů týkajících se správy, a současně právo beneficianta od správce žádat potřebné informace, jak je správa vedena. Za klíčové však považují, že jde o právo, které je (v případě nesplnění) vynutitelné.⁹⁷

3.3.5. Odůvodnění možnosti analogie při správě jmění dítěte a shrnutí

TÉGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1871.) Nutno pro odstranění pochybností uvést, že za aplikovatelnou bude možno považovat podstatnou část daných ustanovení.

⁹⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1232.

⁹⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. In SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. Správa cizího majetku..., s. 132.

⁹⁶ Tamtéž, s. 132.

⁹⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. In SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. Správa cizího majetku ..., s. 198.

Shrnu-li vše shora uvedené, je zřejmé, že OZ v rámci určitých skupin osob (poručník, opatrovník pro správu jmění, správce cizího majetku a další⁹⁸), kterým je svěřeno nakládání s majetkem (jměním) třetích osob, zakládá celou řadu povinností, kdy jednou z nich je např. povinnost vést pečlivě záznamy o nakládání s takto svěřeným majetkem. Na straně druhé ať již soudu či osobě, která takto majetek svěřila, zakládá právo do těchto záznamů nahlížet a být o způsobu správy informován. Žádné obdobné právo či povinnost nicméně neobsahuje právní úprava péče o jmění dítěte dle § 896 a násl. OZ. Sdílím však názor, že (pominu-li více institucionální povahu funkce poručníka a opatrovníka pro správu jmění) role rodiče se od výše uvedených skupin osob téměř vůbec neliší, ba naopak. Obdobně uvádí např. Bruncko.⁹⁹

Neboť jak bylo dovozeno, ať již půjde o rodiče, poručníka, opatrovníka pro správu jmění či v neposlední řadě správce cizího majetku, povinností všech těchto subjektů (při správě jmění) je postupovat při správě svěřeného jmění v souladu s kritériem péče řádného hospodáře. Nebudou-li tak činit, mohou za to nést nepříznivé právní následky, které mohou spočívat jak v odvolání z jejich funkce, tak v neposlední řadě v případné odpovědnosti za náhradu způsobené újmy. Nicméně k učinění rozhodnutí, zda konkrétní subjekt se svěřeným majetkem v souladu s kritériem péče řádného hospodáře nakládá, či nikoliv, musí existovat alespoň nějaké prostředky, jejichž prostřednictvím je možno (ne)řádny způsob hospodaření zkontrolovat a verifikovat. Nadto právní úprava správy cizího majetku (viz zejména § 1437 OZ) jednoznačně potvrzuje, že tímto dozorujícím subjektem nemusí být vždy výlučně soud, jako je tomu např. u poručenství či opatrovníka pro správu jmění dítěte.

Sdílím tak názor, že stejně jako ve shora popsáných případech by i v případech péče o jmění dítěte měl mít rodič, který se jměním nezletilého dítěte v konkrétním případě fakticky nemá možnost nakládat, k dispozici vyvažující právní nástroj, aby mohl dostát požadavkům kladeným na něj § 896 odst. 1 OZ, a postupovat tak při správě jmění dítěte v souladu s kritériem péče řádného hospodáře. Pravidelným informováním o stavu hospodaření daný rodič má příležitost zamezit potenciálním rizikům spočívajícím v odpovědnosti za způsobenou újmu, neboť hrozbu jejího vzniku by – v opačném případě – mohl ovlivnit pouze stěžejí (právě z důvodu nedostatečné informovanosti o stavu tohoto jmění). Naznačené dle mého názoru zároveň plně koresponduje s naplněním nejlepšího zájmu dítěte. Je sice pravdou, že dítě disponuje

⁹⁸ Např. § 1135 OZ týkající se správy společné věci u podílového spoluvlastnictví, povinnost likvidátora dle § 205 OZ spočívající ve vyhotovení konečné zprávy po dokončení své činnosti či v neposlední řadě povinnost správce (u společnosti dle § 2716 a násl. OZ) vést řádně účty a přehled o majetkových poměrech společnosti a současná povinnost podávat společníkům společnosti pravidelné vyúčtování majetku společnosti (viz § 2734 OZ).

⁹⁹ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 41-42.

prostředky, jejichž prostřednictvím je oprávněn se náhrady potenciálně vzniklé újmy domáhat (viz např. § 896 odst. 3 OZ), nutno však podotknout, že tak bude činit až tzv. ex post. A existuje-li ve zcela obdobných případech zmiňovaná informační povinnost, neshledávám žádnou legitimní oporu proto, aby absentovala v případě správy jmění nezletilého dítěte mezi jeho rodiči.

Na základě všeho shora uvedeného uzavírám, že dle mého názoru je možno analogicky aplikovat ustanovení týkající se informační povinnosti, resp. práva rodiče, který nemá v dispozici jmění dítěte vůči rodiči druhému. Analogická aplikace bude dle mého názoru přicházet do úvahy zejména ve vztahu k ustanovení § 934 odst. 2 OZ a § 950 odst. 3 OZ, neboť nelze odhlédnout od skutečnosti, že jak poručník, tak opatrovník pro správu jmění představují rodinně-právní instituty, které jsou tomu péči o jmění dítěte (rodiči) materiálně nejbližší, a to nejen co do obdobného postavení, ale i co jednotného účelu (zejm. dosažení nejlepšího zájmu nezletilého dítěte). A jak správně poukazuje Bruncko, jen stěží si lze představit, aby mělo dítě nižší standart ochrany (buť uplatněné jedním z rodičů), než mají jiné skupiny osob v jeho postavení.¹⁰⁰¹⁰¹

Zároveň sdílím názor, že není dotčena ani subsidiární analogická aplikace ustanovení upravujících správu cizího majetku dle § 1400 a násl. OZ (k tomu blíže odkazují na podkapitulu 2.4.)

3.3.6. Vzájemná informační povinnost rodičů ve smyslu § 890 OZ

Poslední otázkou, kterou v rámci této podkapitoly (a zejména v kontextu informační povinnosti u shora uvedených institutů) zabývám, je povaha informační povinnosti ve smyslu § 890 OZ. Dotčené ustanovení zakládá oběma rodičům povinnost sdělit si vše podstatné, co se zájmů dítěte (a dítěte jako takového) týká. V souvislosti s jeho zněním proto vyvstává otázka, zda nelze (alespoň) jednostrannou informační povinnost na jeho základě dovodit právě i ve vztahu k péči o jmění dítěte v ustanoveních navazujících (§ 896 a násl. OZ).

V této souvislosti poukazují např. na názor Westphalové, která danou informační povinnost vztahuje výlučně k právu na styk s dítětem.¹⁰² K týmž názorům dospívá i Malá, která poukazem na systematické (legislativní) začlenění stejně tak konstatuje, že jde o součást práva

¹⁰⁰ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 41-2.

¹⁰¹ Jinými slovy, odmítám závěr, aby ať již poručník či opatrovník pro správu jmění byli povinni soud o způsobu hospodaření se svěřeným jměním informovat a rodič mezi sebou nikoliv. To platí obdobně pro informační povinnost správce při správě cizího majetku dle § 1400 a násl. OZ.

¹⁰² WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 1232.

na styk s dítětem, když současně dodává, že jde o nezbytný předpoklad řádného výkonu rodičovské odpovědnosti.¹⁰³

Naznačeným závěrům ostatně nasvědčuje i obsah, který by měl být předmětem jednotlivých sdělení. Jak uvádí Enochová, půjde zpravidla o informace týkající se zdravotního stavu, školní docházky či výchovných problémů apod.¹⁰⁴

Dospívám tak k závěru, že informační povinnost dle § 890 OZ nelze zaměňovat, natož analogicky aplikovat, s informačními povinnostmi uvedenými výše. Zároveň mě shora dovozené, zejm. že informační povinnost dle citovaného ustanovení je jedním z nezbytných předpokladů řádného výkonu rodičovské odpovědnosti, jen utvrzuje v úvaze, že k naplnění téhož cíle ostatně vede i analogická aplikace informační povinnosti v případě správy jmění dítěti, a i proto by naznačené úvaze nemělo nic zabraňovat.

3.4.Právo na předložení vyúčtování hospodaření s výživným

3.4.1. Obecný úvod

Aniž bych považoval za potřebné rekapitulovat veškeré závěry plynoucí z předchozí kapitoly, tak pouze uvádím, že dle mého názoru je možno i v případě správy jmění nezletilého dítěte uvažovat o analogické aplikaci ustanovení § 934 odst. 2 OZ, 950 odst. 3 OZ, popř. ustanovení § 1414, § 1436 odst. 1 a § 1437 OZ. Uvedená ustanovení ukládají dotčeným subjektům tzv. informační povinnost o spravovaném jmění, kterou jsou povinni plnit ať již ve vztahu k soudu či beneficiantovi.

Nutno však dodat, že shora dovozený závěr činím obecně ve vztahu k právní úpravě péče o jmění nezletilého dítěte ve smyslu § 896 a násl. OZ, resp. ke jmění jako celku. Pro účely mé diplomové práce tak zůstává otázkou, zda informační povinnost (konkrétně právo na předložení vyúčtování hospodaření s výživným) tíží i „pečujícího“ rodiče, k jehož rukám je výživné rodičem povinným hrazeno.

Ačkoliv by se někdo mohl na první pohled spokojit (s odkazem na kapitolu 1., podkapitolu 2. této práce) s logickou úvahou, že výživné představuje jmění dítěte ve smyslu § 495 OZ, a proto lze-li analogicky aplikovat informační povinnost ke jmění dítěte jako k celku, pak se prostřednictvím argumentu a maiori ad minus musí zákonitě (bez dalšího) aplikovat i na jednotlivé části tohoto jmění.

¹⁰³ MALÁ, Jana. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1516-7.

¹⁰⁴ ENOCHOVÁ, Dana. In PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář..., s. 893.

Sdílím nicméně názor, že je závěry nutné korigovat dostupnou judikaturou ÚS, která právo na vyúčtování v několika případech (za splnění určitých podmínek) navrhovatelům přiznává.

3.4.2. Právo na vyúčtování hospodaření s výživným v judikatuře ÚS

V úvodu této podkapitoly sděluji, že existuje ne příliš hojná, ale za to konstantní judikatura ÚS, jejímž předmětem je právě posuzování nároku navrhovatele vedoucímu k přiznání práva na vyúčtování hospodaření s výživným dítěte. Níže na některá příkladná rozhodnutí ÚS poukazuji.

Podotýkám, že ani jedno z rozhodnutí sice explicitně žádajícímu rodiči toto právo neupírá. Rovněž lze vyzorovat, že je právo na vyúčtování vázáno ať již např. jen k části výživného (úsporám) či se ÚS pokouší dovozovat konkrétní podmínky, které jsou pro vznik tohoto práva zapotřebí, jak je uvedeno dále.

V prvním z rozhodnutí se ÚS zabýval tím, zda je otec (povinný hradit výživné) oprávněn od matky žádat jeho vyúčtování. Výživné bylo v řešeném případě hrazeno na dvě děti a v souhrnu dosahovalo vyšších desítek tisíc českých korun. Otec žádal rozdělit složku výživného u obou dětí na spotřební a spořicí s tím, že spořicí složka měla být hrazena na účty jím založené. To nicméně ÚS odmítl, podotkl, že v případě matky nebylo zjištěno, že by při hospodaření s výživným z její strany docházelo k porušení péče řádného hospodáře, nicméně že co se týče tvorby úspor, je právem otce požadovat, jak je s těmito nakládáno.¹⁰⁵

Podstata druhého případu spočívala (mimo jiné) rovněž v tom, zda je otec oprávněn žádat vyúčtování toho, jak bylo jím poskytnuté výživné spotřebováno. Stejně jako v prvním případě i zde bylo výživné hrazeno na dvě děti, a to opět ve značně nadstandartní výši. Ani v tomto případě výživné nebylo žádným způsobem rozděleno a to, zda matka z poskytnutých finančních prostředků nějaké úspory vytvoří, či nikoliv, bylo výlučně na její vůli. V uvedeném případě tak však činila. Ačkoliv ÚS na straně jedné uvádí, že mu neznámo, odkud by povinnost matky pravidelně vykazovat hospodaření s poskytnutým výživným měla plynout, tak na straně druhé právo otce explicitně nevyklučuje. Nadto (stejně jako v prvním z uvedených rozhodnutí) ÚS „ospravedlňuje“ své rozhodnutí tím, že nebylo v projednávaném případě zjištěno nakládání s poskytnutým výživným matkou v rozporu s péčí řádného hospodáře, ba naopak.¹⁰⁶

¹⁰⁵ usnesení ÚS ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3771/11

¹⁰⁶ usnesení ÚS ze dne 29. 1. 2015, sp. zn. III. ÚS 3757/14

Právo na vyúčtování ÚS nebylo přiznáno ani v níže uvedeném řízení. Otci (povinnému) byla v letech 2010–2013 uložena povinnost ke hrazení výživného na nezletilou dceru. Postupně vzrůstající výše hrazeného výživného dosáhla až 30.000,- Kč měsíčně. Otec se s jednotlivými platbami výživného ocitl v prodlení. Souhrnný dluh na výživném ve výši 680.000,- Kč i přesto následně v plné výši uhradil. Následně se domáhal (před prvostupňovým a odvolacím soudem) vydání rozhodnutí, jímž mělo dojít buď ke jmenování opatrovníka pro správu jmění (ve vztahu k prostředkům ve výši 680.000,- Kč), nebo k uložení povinnosti matce nezletilé dcery, spočívající v povinnosti předkládat vyúčtování výdajů nezletilé dcery. Prvostupňovým ani odvolacím soudem nebylo zjištěno, že by matka s finančními prostředky hospodařila v rozporu s kritériem péče řádného hospodáře, a návrhu otce nebylo vyhověno. Roli v projednaném případě sehrálo zejména (paralelně) probíhající řízení o zvýšení, resp. snížení výživného. Neboť právě z důvodu probíhajícího řízení odvolací soud zdůraznil, že otcem uhrazené finanční prostředky uvedené shora nelze považovat ani za jmění dítěte ani za úspory nezletilé, neboť byly uhrazeny mimo běžný rámec výživného. S naznačenou argumentací se ztotožnil i ÚS a ústavní stížnost odmítl.¹⁰⁷

Doplatku výživného a návrhu na předložení vyúčtování ze strany matky se týkalo i následující usnesení ÚS. Otci (povinnému) byla uložena vyživovací povinnost vůči třem nezletilým dětem. Značným (několikaletým) prodlením došlo ke vzniku souhrnného dluhu na výživném ve výši necelých 400.000,- Kč. Dlužné výživné bylo od otce po letech úspěšně exekučně vymoženo. Otec se následně domáhal, aby byla matce stanovena povinnost uložit finanční prostředky ve výši rozdílu vymožených prostředků uvedených shora a skutečnými náklady na odůvodněné potřeby dětí, na spořicí účty dětí (za účelem tvorby úspor). Současně žádal předložení jeho vyúčtování. Až odvolací soud v projednávaném případě návrh zamítl, a to s odkazem na zjevné zneužití práva, kdy dodal, že matce ani ze zákona, ani ze soudního rozhodnutí obdobná povinnost neplynula. S naznačenou argumentací se ztotožnil i ÚS, který zároveň dodal, že ze strany matky zjevně nedošlo k porušení péče řádného hospodáře, a (mimo jiné) i proto návrh odmítl.¹⁰⁸

Podstata dalšího z případů ÚS spočívala ve zjevné „nedůvěře“ otce povinného výživné hradit vůči matce, již byly do péče svěřeny dvě děti, a to z důvodu dlouhotrvajících vzájemných sporů. Otec se (z důvodu svých pochybností o způsobu hospodaření s poskytnutým výživným ze strany matky) v rámci návrhu o snížení výživného domáhal, aby byla úhrada výživného rozdělena na dvě části. V první řadě žádal rozdělení na výživné, které slouží k úhradě

¹⁰⁷ usnesení ÚS ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. II. ÚS 2543/15

¹⁰⁸ usnesení ÚS ze dne 14. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3279/19

spotřebních výdajů. In eventum navrhoval zřízení zvláštního účtu, na který by byly (zvláště) poukazovány zbylé finanční prostředky. Tyto by sloužily výlučně ke krytí výdajů přesahujících rámec běžných potřeb dětí (např. zájmové či sportovní aktivity). Rozhodnutím soudu prvního ani druhého stupně nebylo otci vyhověno (zejména) pro nedostatečný zákonný podklad „dělení“ výživného a jeho následné hrazení na zvláštní bankovní účet, a nikoliv k rukám oprávněného rodiče. S naznačenou argumentací se ztotožnil i ÚS. Za zásadní pak považují následující závěr ÚS: „*Při kvalifikovaných pochybnostech ohledně úrovně správy jmění dítěte prováděné pečujícím rodičem, tj. budou-li zjištěny dostatečně závažné okolnosti zpochybňující tvrzení pečujícího rodiče, nicméně Ústavní soud nevidí důvod pro to, aby nepečujícímu rodiči bylo upřeno právo na vyúčtování hospodaření s výživným (když i výživné je součástí jmění dítěte, které rodiče spravují s péčí řádného hospodáře, srov. § 896 občanského zákoníku).*“¹⁰⁹

I v níže uvedeném nálezu se ÚS stroze vyjadřoval k právu na předložení vyúčtování hospodaření s výživným dítěte. Nutno předestřít, že právo na předložení vyúčtování nebylo stěžejním předmětem níže uvedeného řízení, ba spíše otázkou sekundární, subsidiární, a ÚS ji tak zjevně nevěnoval náležitou pozornost. Soudem prvního stupně bylo (v rámci řízení o snížení značně nadstandartního výživného v řádech vyšších desítek tisíc korun českých) vyhověno návrhu otce dítěte (povinného) na předložení vyúčtování jmění nezletilého za stanovené období vůči matce. Podotýkám, že původní povinnost otce hradit výživné v natolik nadstandartní výši plynula čistě z dohody obou dotčených rodičů, a to navíc bez jakéhokoli zjišťování, ať již měsíčně či ročně, otcem pobíraných příjmů. Odvolacím soudem (k odvolání matky) nicméně došlo k zamítnutí návrhu otce k předložení vyúčtování jmění nezletilého. Argumentace odvolacího soudu spočívala v názoru, že tento návrh podle něj nemá v OZ oporu. Dle názoru soudu nadto matka s poskytnutým výživným hospodařila v souladu s kritériem péče řádného hospodáře. Odvolací soud nadto zpochybnil argumentaci soudu prvního stupně co do matce uložené povinnosti k předložení vyúčtování, které soud prvního stupně odůvodňoval odkazem na § 896 odst. 1 věta 1. OZ. Naznačený výklad považoval krajský soud v projednávané věci za značně rozšířený s tím, že dle jeho názoru žádná taková povinnost z dotčeného ustanovení nevyplývá. Napříč veškeré své shora citované judikatuře dospěl ÚS (ve vztahu k právu na předložení vyúčtování jmění dítěte) k závěru, že rozhodnutím odvolacího soudu (a jeho odůvodněním) nedošlo k žádnému neústavnímu excesu, v jehož důsledku by byl ÚS nucen učinit případný kasační zásah.¹¹⁰

¹⁰⁹ usnesení ÚS ze dne 3. 3. 2020, sp. zn. I. ÚS 2508/19

¹¹⁰ náleží ÚS ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 797/20

3.4.3. Shrnutí závěrů plynoucích z judikatury ÚS

Z posuzovaných rozhodnutí dovozují dva zásadní závěry. První, čím se ÚS v převážně většině projednávaných případů zabýval, bylo, zda si „pečující“ rodič při hospodaření s poskytnutým výživným počínal v souladu s kritériem péče řádného hospodáře. To bylo ve všech dotčených případech splněno. Na základě argumentace ÚS však lze usuzovat, že pokud by bylo prokázáno zjevné porušování tohoto kritéria, právo na vyúčtování hospodaření by bylo žádajícímu rodiči bez dalšího přiznáno.

Druhý závěr, který plyne z některých výše uvedených rozhodnutí ÚS, je, že právo na vyúčtování hospodaření s výživným žádajícímu rodiči zásadně náleží. Naznačené právo je nicméně hned na to zúženo na případy, kdy výše výživného umožňuje tvorbu úspor z poskytnutého výživného ve smyslu § 917 OZ, příp. kdy je výživné soudem a priori rozděleno tak, že jeho dílčí část připadá na spoření dítěte.

K obdobnému názoru dospěl ve vztahu k předchozí právní úpravě i např. Nykodým, když sice tvorbu úspor z nadstandartní výše hrazeného výživného připouští, to ale předpokladu, že rozhodnutí soudu „pečujícímu“ rodiči explicitně uloží povinnost jeho pravidelného vyúčtování. Cílem je předejít spotřebě poskytnutého výživného k jiným účelům než k tvorbě úspor.¹¹¹

Lze tak shrnout, že právo na vyúčtování hospodaření s výživným dítěte v kontextu judikatury ÚS přichází v úvahu pouze ve dvou případech. První z nich tvoří případ, kdy „pečující“ rodič při hospodaření s výživným dítěte nejedná v souladu s kritériem péče řádného hospodáře, resp. existuje o tom důvodná pochybnost. Druhým případem představují situace, kdy je (nadstandartní) výživné vyměřeno v takovém rozsahu, že umožňuje tvorbu úspor, příp. kdy je výživné ze strany soudu rozděleno tak, že jeho dílčí část připadá na spoření dítěte.

Na základě všeho shora uvedeného dovozují, že právo na vyúčtování způsobu spravování jmění (jako celku), dovozené shora prostřednictvím analogie, by mělo být vztahováno ke jmění dítěte jako k celku, tj. právo na vyúčtování v případě jmění jako celku je co rozsahu sdělovaných informací širší. Oproti tomu je nutno reflektovat specifickou povahu výživného, v jehož případě je právo na vyúčtování zúženo jen na některé případy, ve kterých lze požadavek na sdělení informací označit za přiměřený a účelný.

To ostatně dovozuje i Bruncko, který judikaturou dovozený přístup považuje za správný. Dle jeho názoru, tj. kdyby bylo právo na vyúčtování přiznáváno i v případech, kdy je

¹¹¹ NYKODÝM, Jirí. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). Bulletin advokacie. 1998, č. 8, s. 23.

zjevné, že výživné sotva pokryje běžné potřeby dítěte, by se mohlo jednat o nebezpečný (až šikanózní) nástroj, jímž by rodič povinný hradit výživné disponoval.¹¹²

Je tak zjevné, že by v nemalém počtu případů nenaplňoval svůj základní účel, tj. transparentnost hospodaření či skutečný zájem o dané informace ze strany žádajícího rodiče. Naopak lze předpokládat, že by přiznání práva na vyúčtování i v bagatelních případech, ve kterých je zjevné, že výživné sotva pokryje (mnohdy ani nepokryje) základní (běžné) potřeby dítěte, rodičům povinným do rukou propůjčovalo takový instrument, jehož prostřednictvím by nepochybně docházelo k řešení vzájemných a dlouhotrvajících problémů mezi rodiči. A právě ze shora uvedených důvodů se se závěry dovozenými judikaturou ÚS ztotožňuji.

Nutno však dodat, že i s „běžným“ výživným může být ze strany „pečujícího“ rodiče hospodařeno v rozporu s kritériem péče řádného hospodáře. Rodič povinný výživné hradit by tak mohl na podporu zachování práva na vyúčtování i ve vztahu k „běžnému“ výživnému namítat, že nebude-li právem na předložení vyúčtování výživného jako celku bez dalšího disponovat, tak hypoteticky může dojít ke vzniku povinnosti tomuto (povinnému) rodiči k náhradě škody dítěti (vedle rodiče „pečujícího“). Jak nicméně poukazují v následující kapitole, odpovědnost za škodu ve smyslu § 896 odst. 3 OZ je odpovědností subjektivní. A jestliže by povinný rodič nedisponoval jediným legálním prostředkem, jak se o způsobu hospodaření ze strany druhého rodičů dozvědět, lze se domnívat, že by vznik případné škody nebyl (z hlediska zavinění) ve vztahu k povinnému rodiči přičitatelný.

K povaze (podobě) podávaných zpráv (v případech, kdy přichází aplikace práva k předložení vyúčtování v úvahu) závěrem dodávám, že by se dle mého názoru mělo rovněž analogicky vycházet zejména z ustanovení § 934 odst. 2 OZ a § 950 odst. 3 OZ, a to v souladu se závěry, které shora dovozují (viz zejména kapitola 3., podkapitoly 3.3.2 a 3.3.3). Tedy že se povaha předkládaného vyúčtování měla v každém jednotlivém případě odvíjet zejména od povahy a rozsahu spravovaného jmění (výživného).

¹¹² BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 43.

4. Následky plynoucí z nesprávného hospodaření s výživným dítěte

4.1. Obecný úvod

Předmětem předchozí kapitoly, zejména předmětem podkapitoly 3.1., byla mimo jiné bližší charakteristika základního kritéria péče, tj. péče řádného hospodáře, v souladu s nímž by mělo být se jměním dítěte, tj. i s výživným, hospodařeno, a to ať již samotnými rodiči dítěte, poručníkem či např. opatrovníkem pro správu jmění. V kontextu kritéria péče řádného hospodáře v rámci předchozí kapitoly, konkrétně podkapitoly 3.1.3, jsem poukazoval na některé problematické skutečnosti, které s naplňováním tohoto kritéria neodmyslitelně souvisí.

První problematický bod byl charakterizován poukazem na § 858 OZ a § 896 odst. 1 OZ, které interpretuji tak, že je nikoliv pouze právem, ale současně i povinností obou rodičů jmění dítěte (tj. i výživné) spravovat v souladu s kritériem péče řádného hospodáře nehledě na to, že je výživné zásadně hrazeno k rukám jednoho z rodičů, který je s výživným oprávněn, a současně povinen hospodařit.

Dalším problematickým bodem je potenciální vznik újmy na jmění dítěte oběma rodičům při hospodaření s ním dle předchozího odstavce, byť i jen jedním z nich, když § 896 odst. 3 OZ jen obecně stanoví, že jsou rodiče povinni (společně a nerozdílně) dítěti vzniklou újmu uhradit.

Poukazuji na názor Bruncka, který se k naznačenému závěru přiklání a (bez dalšího) dovozuje závěr, že porušení kritéria péče řádného hospodáře při správě jmění dítěte dítěti automaticky zakládá právo žádat náhradu takto vzniklé újmy, a to vůči oběma rodičům bez rozdílu, zda je v konkrétním případě o rodiče, který jmění fakticky spravuje, či nikoliv.¹¹³

Jak vidno, stěžejním následkem plynoucím z nesprávného hospodaření s výživným dítěte je nárok dítěte na náhradu újmy, který je předmětem podkapitoly 4.2.

Za další „následek“, plynoucí z nesprávného hospodaření s výživným nezletilého dítěte, lze považovat následky plynoucí z porušení § 897 OZ, resp. § 898 OZ. Označení následek dávám zcela záměrně do uvozovek a tomuto druhu „následku“ věnuji v rámci kapitoly 4. pouze okrajovou pozornost, neboť jej dle mého názoru nelze považovat čistě za následek plynoucí z nesprávného hospodaření s výživným nezletilého dítěte, ale spíše za následek nedodržení limitů, kterými je rodič při správě jmění dítěte ex lege omezen.

4.2. Nárok na náhradu škody dítěte dle § 896 odst. 3 OZ

¹¹³ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným..., s. 43.

4.2.1. Úvod

Výše bylo opakovaně uvedeno, že § 896 odst. 3 OZ dítěti zakládá nárok na náhradu škody, která vznikla v souvislosti s porušením kritéria péče řádného hospodáře dle § 896 odst. 1 OZ.

Aktivní legitimací tak disponuje poškozené dítě na straně jedné. Na straně druhé mají nést za vzniklou škodu odpovědnost oba rodiče dítěte, a to společně a nerozdílně (jde o tzv. solidární odpovědnost obou rodičů¹¹⁴), a proto lze uzavřít, že pasivně legitimovaní mohou být ať už každý z rodičů samostatně, tak i oba rodiče společně. Jak nicméně dále odůvodňuji, nejde dle mého názoru o závěr, který by se uplatnil absolutně v každém jednotlivém případě.

Odkazem na judikaturu ÚS již jen úvodem rekapituluji, že péče řádného hospodáře podle § 896 odst. 1 OZ, v souladu s níž má být jmění dítěte spravováno, představuje zvláštní ochrannou normu.¹¹⁵

4.2.2. Povaha § 896 odst. 3 OZ a podmínky pro vznik nároku na náhradu škody

Předně vyvracím názor Zuklínové, která dovozuje, že jde v případě nároku dítěte dle dotčeného ustanovení o tzv. objektivní odpovědnost¹¹⁶ rodičů dítěte.¹¹⁷ Názor Zuklínové dle mého názoru nemá žádnou legitimní oporu, a proto se naopak přikláním k názoru Kotradyho, který v kontextu naznačené judikatury ÚS¹¹⁸ ohledně povahy kritéria péče řádného hospodáře jako ochranné normy, dovozuje, že nárok na její náhradu může být vyvolán výlučně zaviněným jednáním konkrétního rodiče.¹¹⁹ A contrario ani Bezouška nenachází pro objektivní odpovědnost ve vztahu k § 896 odst. 3 OZ ve svém výkladu oporu, neboť nejde ani o jeden z případů skutkové podstaty náhrady újmy bez ohledu na zavinění, tj. o případ § 2913 OZ, tj. o tzv. smluvní (objektivní) odpovědnosti, ani o případ nejasného mimořádného nebezpečí,

¹¹⁴ Jde o situaci, kdy může být celé plnění (škoda vzniklá na jmění dítěte) dítětem nárokována jak vůči jednomu z rodičů, tak vůči druhému z rodičů, a to v plné výši Jinými slovy, každý z rodičů dítěti odpovídá za celek, tj. za celou škodu, který byla na jeho jmění způsobena (srov. LAVICKÝ, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 681.)

¹¹⁵ nález ÚS ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15

¹¹⁶ Tj. povinnost rodičů k náhradě škody dítěti neohledně na jejich zavinění (srov. BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1500.)

¹¹⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. listopadu 2020].

¹¹⁸ nález ÚS ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15

¹¹⁹ KOTRADY, Pavel. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV..., s. 1546.

nebezpečí z důvodu vady nebo chyby, případ tzv. zvýšení rizika či případ korelace individuální výhody a rizika.¹²⁰

Se Zuklínovou se nicméně ztotožňuji v závěru, že ačkoliv uvedená skutková podstata představuje speciální případ odpovědnosti za škodu, nejsou jí dotčena obecná ustanovení o náhradě újmy dle § 2909 a násl. OZ.¹²¹

Eventuální nárok dítěte se tak dle mého názoru může opírat o § 2910 větu druhou OZ, a to právě s odkazem na ochrannou normu spočívající v povinnosti pečovat o jmění dítěte s péčí řádného hospodáře. Podotýkám, že dotčená skutková podstata přiznává nárok na náhradu škody i v případě zásahu do jiného než absolutního práva poškozeného¹²². K zásahu nicméně musí dojít zaviněným porušením zákonné povinnosti, která je na ochranu takového práva stanovena.

Předpoklady pro vznik nároku na náhradu škody dle § 2910 věty druhé OZ pak tvoří jednak existence ochranné normy (v našem případě § 896 odst. 1 OZ), dále jednání škůdce, protiprávnost, zavinění porušení ochranné normy, škoda a v neposlední řadě věcný a osobní rozsah porušené ochranné normy (tj. tzv. nexus protiprávnosti¹²³).¹²⁴

Promlčecí lhůta k uplatnění nároku dítěte na náhradu škody přitom nepočne běžet dříve, než dítě nabude plné svéprávnosti, resp. než zanikne vztah zákonného zastoupení rodičů vůči dítěti (viz § 646 OZ). Tím nicméně není dotčeno právo dítěte požadovat vzniklý nárok na náhradu škody i před dosažením naznačeného okamžiku.

4.3. Jednání v rozporu s § 897 OZ, resp. § 898 OZ

Druhým potenciálním následkem, kterému se alespoň rámcově věnuji, je následek jednání „pečujícího“ rodiče v rozporu s § 897, resp. § 898 OZ. Zároveň znovu zdůrazňuji, že nejde o přímý následek, který by bylo možno považovat za ryzí následek při porušení hospodaření s výživným nezletilého dítěte, nýbrž pouze za následek hypotetický, který může vzniknout pouze při nedodržení zákonných předpokladů pro daná právní či faktická jednání.

¹²⁰ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI..., s. 1500.

¹²¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. listopadu 2020].

¹²² Příkláním se k názoru Bezoušky, který koriguje výkladovou nejasnost této části ustanovení tak, že nemusí dojít k zásahu pouze do jiného než absolutního práva, ale cílem normy je ochrana jakéhokoli práva, tj. absolutního i jiného (srov. BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI..., s. 1537.)

¹²³ K označení „nexus protiprávnosti“ se mimo jiné vyjádřil už i např. ÚS (viz náleží ÚS ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15). Dle naznačené judikatury ÚS pak nepostačuje „pouhé“ porušení ochranné normy, ale současně i to, zda v případě, kdy k porušení ochranné normy došlo, byl dán i tzv. nexus protiprávnosti, tj. zda ochranným účelem porušené ochranné normy byla ochrana právě těch zájmů, k jejichž porušení v konkrétním případě došlo. V opačném případě tak právo na náhradu škody nevzniká.

¹²⁴ MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX..., s. 300.

Ve vztahu k § 897 OZ předně poukazují na to, že jeho předmětem je v první řadě nastavení mechanismu, jehož prostřednictvím má dojít k odstranění kolize názorů mezi rodiči, kteří, jak již bylo opakovaně uvedeno, mají povinnost spravovat jmění dítěte zásadně společně. Nelze tak proto přímo hovořit o přímých následcích porušení tohoto ustanovení, neboť sama neshoda rodičů žádný následek nemá. Následek nicméně může mít za předpokladu, že se rodiče na konkrétní skutečnosti subsumovatelné pod uvedené ustanovení neshodou, ale jeden z rodičů bude i přesto v dané záležitosti jednat. Teprve v takovém případě lze hovořit ať již o zdánlivosti či neplatnosti nastalého jednání, a to s ohledem na konkrétní okolnosti uskutečněného jednání.¹²⁵

Na otázku, co je následkem právního jednání rodiče dle § 898 odst. 1 a odst. 2 OZ v případech, ve kterých je souhlas soudu vyžadován, nám odpovídá samo ustanovení, a to v § 898 odst. 3 OZ, když stanoví, že se k takovému právnímu jednání nebude přihlížet. Jde tak o právní jednání zdánlivé ve smyslu § 551 a násl. OZ.

Naznačené následky jednání ve vztahu k oběma ustanovením již jen korigují ve smyslu, že jak následky jednání plynoucí z „porušení“ § 897 OZ, tak z porušení § 898 OZ, lze konvalidovat dodatečným soudním rozhodnutím.¹²⁶

¹²⁵ ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II..., s. 982.

¹²⁶ Tamtéž, s. 985.

Závěr

V závěru diplomové práce je nezbytné shrnout mnou zjištěné poznatky, ke kterým jsem v průběhu psaní své práce dospěl.

V návaznosti na úvod práce rekapituluji, že předmětem první kapitoly bylo vymezení základních pojmů souvisejících s předmětem práce. Jednalo se zejména o pojmy jako výživné, odlišení dvojic jako majetek a jmění dítěte, vymezení pojmů nezletilé dítě a jeho nejlepší zájem a pojmu hospodaření. Za stěžejní považuji jednak závěr, že výživné lze považovat za jmění dítěte ve smyslu § 495 OZ, což mimo jiné mělo následný (významný) dopad co do aplikovatelnosti právní úpravy péče o jmění dítěte ve smyslu § 896 OZ, jednak to, jaké jmění dítěte (v obecné rovině) vlastně může být rodiči spravováno. Zde jsem poukázal zejména na to, že je péče o jmění dítěte nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti dle § 858 OZ, a je tak právem (a současnou povinností) obou rodičů jmění dítěte (tj. i výživné) spravovat, resp. o těchto otázkách (spolu)rozhodovat. Současně jsem poukázal na korigující ustanovení § 31 OZ, upravující způsobilost dítěte jednat v určitých záležitostech samostatně, a dále na § 901 odst. 1 OZ, který způsobuje zánik oprávnění rodiče pečovat o jmění dítěte za předpokladu, že je na jeho majetek prohlášen konkurs. Za zásadní pro veškeré dále dovozené závěry považuji vymezení pojmu nejlepší zájem nezletilého dítěte, který – jak bylo dovozeno – představuje nejen pouhý výkladový princip či procesní pravidlo, ale rovněž i samotné hmotné právo dítěte.

Následným cílem mé diplomové práce bylo nalezení ustanovení, které by byly pro účely vyhodnocení otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte vhodné a účelné, a dále pak posouzení jejich možné aplikovatelnosti. Nyní již mohu potvrdit mé hypotézy naznačené v úvodu své práce, tj. že jednak je právní úprava výživného v OZ do značné míry roztržštěná, a jednak to, že právní úprava rodiči nezletilého dítěte sama explicitně neukládá, jakým způsobem (ne)má s poskytnutým výživným hospodařit. Na úrovni právních předpisů nejvyšší právní síly bylo poukázáno zejména na čl. 3 Úmluvy, jehož předmětem je zakotvení zásady nejlepšího zájmu nezletilého dítěte, jednak na čl. 32 LZPS, který obsahuje (a zdůrazňuje) zvláštní ochranu dětí a mladistvých. Následně představovaly předmět výzkumu již jen ustanovení obsažená v OZ. V první řadě se jednalo o speciální ustanovení (§ 923 odst. 2 OZ a § 917 OZ), která určitá (fragmentární) pravidla, jakým způsobem s poskytnutým výživným naložit, obsahovala. Za zásadní pak považuji mnou dovozený závěr, že ani drobnou chaotičností § 917 OZ není aplikace ustanovení § 896 a násl. OZ pro účely řešení otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte dotčena. Stejně tak rekapituluji nezanedbatelný význam obecné maximy naznačené v § 910 OZ, která stanoví, že základním cílem při nakládání

s výživným nezletilého dítěte by mělo být uspokojování jeho potřeb, kdy dovozují, že i přes obecnou daného pojetí lze v každém individuálním případě (v návaznosti na okolnosti každého případu) dovodit, co ještě k uspokojování potřeb nezletilého dítěte zapotřebí je, a co naopak již nikoliv. Sdílím tak názor, že jde o kritérium, které komplementárně doplňuje obecné kritérium péče řádného hospodáře při hospodaření s výživným. V závěru kapitoly pak připouštím, aby ve výjimečných případech (obecné právní úpravy) péče o jmění dítěte existovala možnost vedoucí k analogické aplikaci ustanovení správy cizího majetku ve smyslu § 1400 a násl. OZ, to však vždy s reflektováním specifické povahy zájmů nezletilého dítěte.

Navazujícím cílem, který tvoří předmět následující – v pořadí třetí – kapitoly bylo detailnější zhodnocení konkrétních otázek, které s hospodařením s výživným dítěte souvisí. Mezi naznačené otázky primárně řadím kritérium péče řádného hospodáře ve smyslu § 896 odst. 1 OZ a obecné právo rodiče na poskytnutí informací ve vztahu ke správě jmění, které (v kontextu dostupné judikatury ÚS) zužují již jen na právo rodiče povinného hradit výživné na předložení vyúčtování, jak shrnuji dále.

Za zásadní přitom považují závěry, že kritérium péče řádného hospodáře dle § 896 odst. 1 OZ je zvláštní ochrannou normou, a to na základě judikatury ÚS. Dále pak že jde o tzv. objektivní kritérium péče. V souvislosti s komparací kritéria péče řádného hospodáře dle § 159 OZ současně to, že byt' jsou obě porovnávaná kritéria formálně označována obdobně, tak se materiálně odlišují, neboť nelze na rodiče na straně jedné, a dále na (zásadně) profesionální management právnické osoby na straně druhé, klást stejně přísné předpoklady péče. Cílem kritéria péče dle § 896 odst. 1 OZ tak není striktní rozmnožování jmění nezletilého dítěte, ale pouhé zachování jeho podstaty do budoucna.

V kontextu případné náhrady škody, která zdánlivě (ve smyslu § 896 odst. 3 OZ) působí jako solidární odpovědnost obou rodičů, dále analyzuji, zda je tzv. „pečující“ rodič při hospodaření s výživným dítěte nějakým způsobem (ať již ex lege či jinak) limitován, kdy poukazují na předpokládaný souhlas udělovaný soudem, a to ať již s faktickými či právními jednáními, která jsou subsumovatelná pod situace předvídané v § 897 a § 898 OZ.

Tématem, které jsem následně analyzoval, je potenciální možnost aplikace (obecného) práva na informace, které je např. předvídané u správy jmění dítěte poručníkem, opatrovníkem při správě jmění či správcem cizího majetku (§ 934 odst. 2 OZ, § 950 odst. 3 OZ, § 1414 OZ, § 1436 a § 1437 OZ), a to i mezi rodiči navzájem. Na základě odborných článků, publikací, tak i svých vlastních úvah jsem nicméně dospěl k závěru, že zejména s ohledem na zjevnou obdobnost komparovaných institutů přichází hypotetická aplikace dotčených ustanovení i ve

vztahu k péči o jmění dítěte dle § 896 a násl. OZ v úvahu, a to prostřednictvím institutu analogie.

Téma pak navíc záměrně zužuji, když se zabývám konkrétním právem rodiče povinného výživné hradit na předložení hospodaření s tímto výživným ze strany rodiče „pečujícího“. Ke konkrétním závěrům přitom docházím komparací jak závěrů týkajících se možnosti analogické aplikace práva na informace uváděné shora na straně jedné, tak dostupnou judikaturou ÚS, která mnou dovozené závěry do jisté míry koriguje. A ačkoliv jsem se prvně (úvahově) s judikaturou ÚS neztotožňoval, nutno po komplexním vyhodnocení problematiky dodat, že ji považuji za racionální a legitimní, když rodiči povinnému výživné hradit neumožňuje právo na vyúčtování hospodaření aplikovat absolutně (bez dalšího), ale jen za splnění dovozených předpokladů. Zde jsem původně spatřoval konflikt, kdy na straně jedné sice (prostřednictvím analogie) vůči druhému rodiči mohu (prostřednictvím obecného práva na informace) nárokovat poskytnutí informací ve vztahu k celému spravovanému jmění, ale nikoliv již (bez dalšího) k její jednotlivé části (výživnému), kde by mělo být právo na poskytnutí informace o to „silnější“, neboť mohu-li něco uplatnit k celku, měl bych být oprávněn tak uplatnit i (jen) ve vztahu k části.

Nutno však znovu zdůraznit, že judikatura ÚS, která právo na předložení vyúčtování připouští pouze v případě, že je zde podezření, že při správě dochází k porušení kritéria péče řádného hospodáře, a dále ve výjimečných případech enormních výživných, resp. výživných, které umožňují tvorbu úspor z výživného dle § 917 OZ, má své opodstatnění. Opodstatněním může být jak záměrné vyhnutí se potenciálně hrozící šikany jednoho rodiče rodičem druhým, tak současně i jakási „absurdnost“ existence povinnosti vyúčtovávat tak nízké výživné, které sotva pokryje naprosto elementární životní potřeby dítěte. Nelze navíc opomenout, že vyjma péče o jmění dítěte má rodič celou řadu dalších povinností, kdy oproti tomu ať již poručník, opatrovník při správě jmění či správce cizího majetku má zásadně „pouze“ povinnost pečovat o jmění dítěte (třetí osoby). Nemluvě o případné úplatě zmíněných subjektů za tuto činnost. S odkazem na shora uvedené argumenty tak sdílím názor, že se lze s judikaturou zastávaným přístupem ztotožnit.

Předmětem poslední kapitoly bylo stručné posouzení následků, které mohou v důsledku nesprávného hospodaření s výživným nezletilého dítěte vzniknout. V prvé řadě se samozřejmě jedná o náhradu škody dítěte dle § 896 odst. 3 OZ. Jakýmsi sekundárním (vedlejším) následkem nesprávného hospodaření pak mohou být následky neudělení souhlasu ze strany soudu v případech předvídaných v § 897 a § 898 OZ.

Bibliografie

Monografie

- ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 1120 s.
- Hrušáková, Milana. Dítě, rodina, stát: Úvahy nad právním postavením dítěte. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s.
- MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 276 s.

Komentáře

- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, 648 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 1256 s.
- HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 1344 s.
- HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2080 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2380 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, 1728 s.
- PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 3352 s.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, 784 s.
- SPÁČIL, Jiří a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, 1280 s.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, 544 s.
- SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, 1160 s.

- ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. listopadu 2020].
- ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník. Komentář, Svazek III, (§ 976-1474) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. listopadu 2020].
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 1. prosince 2020].

Odborné časopisy

- BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. Bulletin advokacie, 2016, roč. 9, s. 36-44.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČ, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, roč. 3, s. 23-31.
- NYKODÝM, Jiří. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). Bulletin advokacie, 1998, roč. 8, s. 12-23.
- SVOBODA, Karel. K tvorbě úspor ve prospěch dítěte. Právní rozhledy, 2014, roč. 12, s. 437-440.

Judikatura

- nález ÚS ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15
- nález ÚS ze dne 28. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1328/20-2
- nález ÚS ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
- nález ÚS ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13-2
- nález ÚS ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 797/20
- usnesení ÚS ze dne 3. 3. 2020, sp. zn. I. ÚS 2508/19
- usnesení ÚS ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3771/11
- usnesení ÚS ze dne 29. 1. 2015, sp. zn. III. ÚS 3757/14
- usnesení ÚS ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. II. ÚS 2543/15
- usnesení ÚS ze dne 14. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3279/19
- usnesení NS ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005
- usnesení NS ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1506/2006

Legislativní dokumenty

- Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Anotace/ Summary

Předmětem této diplomové práce jsou vybrané (problematické) otázky, které se týkají hospodaření s výživným nezletilého dítěte, a to v rámci čtyř kapitol. První kapitola se zabývá úvodem do celé problematiky a jejím základním cílem je vymezení základních pojmů, které s předmětem této diplomové práce souvisí. V rámci druhé kapitoly vyhledávám napříč právním řádem ustanovení, které lze při řešení otázek týkajících se hospodaření s výživným nezletilého dítěte aplikovat. Následující kapitola již analyzuje konkrétní práva, povinnosti a limity, kterými se hospodaření s výživným nezletilého dítěte řídí. V závěrečné kapitole se zabývám tím, jaké následky porušení pravidel hospodaření s výživným nezletilého dítěte má.

The subject of this diploma thesis are selected (problematic) questions that relate to the management of the maintenance of the minor child. The diploma thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with an introduction to the whole issue and contains definitions of basic terms that are associated with the subject of this thesis. In the second chapter, I look across the legal system of the Czech Republic for provisions that can be applied in solving issues related to the management of maintenance of a minor child. The following chapter finally analyzes the specific rights, obligations and limits which must be followed by the parents while they manage the minor's maintenance. In the final chapter, I deal with the consequences of breaking the rules of maintenance management of a minor child.

Klíčová slova/ Key words

výživné, nejlepší zájem dítěte, péče o jmění dítěte, hospodaření s výživným dítěte, správa cizího majetku, péče řádného hospodáře, právo na informace, právo na předložení vyúčtování, rodičovská odpovědnost, náhrada škody

maintenance, the best interest of the child, care for the child's assets and liabilities, management of the child's maintenance, administration of property of others, due managerial care, information right, right to present accounts of the administration of the assets and liabilities, parental responsibility, compensation for damage